

AL. JIRÁSKA

SEBRANÉ SPISY.

DÍL XXV.

DIVADELNÍ HRY.

www.digiBooks.cz

V PRAZE.

NAKLADATEL J. OTTO KNIHTISKÁRNA

1898.

DIVADELNÍ HRY.

I.

EMIGRANT. OTEC. ZKOUŠKA. KOLÉBKA
VOJNARKA.

V PRAZE.

NAKLADATEL J. OTTO KNIHTISKÁRNA
1898.

EMIGRANT.

DRAMA O ČTYŘECH JEDNÁNÍCH.

Psáno roku 1895.—1896.

Poprvé provozováno v Nár. divadle v Praze dne 30. ledna 1898.

Právo provozovací vyhrazeno jest „Máji“, spolku českých spisovatelů belletristů.

PŘÍTELI

D^{RU.} Z. WINTROVI.

OSOBY:

Jan Pešek.

Apolina, jeho žena.

Lenorka, jejich dcera.

Březina, konšel.

Březinová.

Jiřík, jejich syn.

P. Bonaventura Pitr, kněz řádu sv. Benedikta, praeses
bratrstva bolestné P. Marie.

Kořínek, myslivec.

Zachar, { měšťané.

Luňáček, }

Kudrna, vysloužilec.

Václav, jeho vnuk.

Prokop, městský synek.

Pepka, městská dcera.

Moc, } emigranti.

Vrba, }

Cyrus, } evangelíci z Machova.

Dostál, }

Kostelník.

Stařena,
první žena s dceruškou } z Bezděkova.
druhá žena }

Pobočník,
poručík,
I., 2. důstojník,
strážmistr husarský,
desátník.
Stráž } z pruského vojska.

Sousedé, sousedky, chasníci a mladí mužové z Bezděkova.

Děj v Polici nad Medhují r. 1741.

Jednání I.

Světnice s dřevěným stropem. V pozadí dvě okna, jimiž je viděti do náměstí. Podél zadní stěny dlouhá lavice s lenochem. Hlavní dveře v levo (od diváka). V prapysku ocílka, vedlé ní troudník. Na levo dál dveře do kuchyně. V rohu na levo kamna s pecí. Mezi hlavními dveřmi a dveřmi do kuchyně police, skládající se z poličky s dřevěnými dvířky a z druhé nad ní stojící, jež je zasklená. V ní cínové talíře a nádobí. V pravo v rohu stůl se skříženými trnoži. Nad ním několik obrázků na skle malovaných, mezi nimi v koutě prkénko pro sošku. U něho lampička. U stolu zastrčeny dvě židle, nebarvené, z tvrdého dříví, vyřezávaných lenochů. V pravo (od diváka) dveře do sedničky. Na jednom okně rozmarina a muškát. Prosté, ale bělostné záslonky na tkanici, nyní sdrhnuté. V kamnech se topí. Je odpoledne koncem října měsíce.

Výstup 1.

Lenorka, pak Kudrna.

Lenorka (sedí na lavici u stolu blíže okna. Obšívá zlatou portou pláštík na Marianskou sošku, měří jej na sošce P. Marie stojící na stole, pak šije).

Kudrna (venku zpívá):

Kdo pak bude pro vás plakat,
až vás bude kaprál flákat?
Kaprál flákat, faifr pískat,
tambor bude buben třískat:
rumpiti, rumpiti, rum —

U dveří venku náhle umlkne, pak vejde, bělovlasý v čepici beránkem lemované, v chudé kamizole, ve spodkách po kolena, v hrubých punčochách a střevících. Má zástěru s límcem z režného, hrubého plátna.

Kudrna. Panno Lenorko, jdu si ještě pro trochu hřebíků. (Staví se zády ke kamnům, mne si ruce.) To je dnes perný mrázek. Na půdě jen fučí. Inu Šimona Judy, zima je všudy.

Lenorka (odkládá šití). A vy si ještě zpíváte jako drozen.

Kudrna. To jen tak, člověk ani neví, že zpívá. To když odlehne starost.

Lenorka (vstala od stolu). A z radosti takovou smutnou.

Kudrna. I to víte, stará vojna, o čem zas nežli o vojně. Věříte-li pak, panno Lenorko, že se mně o ní ještě někdy zdá. A nejčastěj o našem hejtmanu; to vám byl takový ras —

Lenorka (klekla u police, vpadne). A z čeho máte takovou radost?

Kudrna. Panno Lenorko, z vnuka, z Václava. (Odstupuje od kamen.) Dostal se do Bezděkovského dvora za čeledína.

Lenorka. To vás těší.

Kudrna. Bodejť, to je co říct, chudý chasník do panského dvora, když by každý rychtář rád tam syna

dal, aby měl syn pokoj před vojančinou. A víte, koho na vojnu chytili jako mě a kdo si tam šestnáct let v jednom kuse pobyl, to je co říct. A zkusit všecku tu psotu, a bití —

Lenorka (vstávajíc od poličky, rychle). Tak, tu máte hřebíky.

Kudrna. Tolik jich ani nebude potřeba. (S úsměvem.) A nešetřím. Skrejš bude pevná, jako zděná, do té se Prajz nedostane. Ale věřte mně, panno Lenorko, ani by nemusela být. Já bych si jí aspoň neřídil. Od Hradce přijde naše vojsko a Brandeburk od hranic uteče —

Lenorka. Jen aby tu nebyl dřív nežli naši —

Kudrna. A, to to. (Pojednou.) Ale ještě jednou přijdu.

Lenorka. Co pak?

Kudrna. Teď je na půdě ještě vidět, ale pak to bez světla nepůjde.

Lenorka. Uchystám vám lucernu a posvítím.

Kudrna. Však já si ještě řeknu — ale — panno Lenorko, to jste neslyšela, že prej královna ujela z Vídně a žádný ani neví kam —

Lenorka (ulekne se). Tak!

Kudrna. A Babor a Francouz jsou prej taky proti ní vzhůru. (Drbe se za uchem.) To je chyba. Francouz! Já je znám, ti se uměli sekat, pane, u Malplaquetu! To zas bude mrzáků! No, chvála pánbou, ten můj hoch — Už mu vlasy pentličkou nezavážou a nebude se třást před nějakým čertem jako my před tím Bomburkem. Ten se vám třeba pro knoflík, třeba pro copánek špatně zavázaný rozvztekal jako zvíře a řval, oči na vrchu: „Když já křiknu, pán Bůh mlčí a vody se třesou!“ Jo, pane (pojednou). Ale co jsem chtěl, když tu skrejš už zabeďňuju, nechce si tam panímáma ještě něco dát?

Lenorka. Ne, maminka nic neříkala.

Kudrna. No, tak to dodělám. (Odejde.)

Výstup 2.

Lenorka, pak Pešková, Březinová.

Lenorka (sedne zase k šití, vyhlédne oknem, hned po tom)

Pešková (čtyřicetiletá, pohublá, v bělostném čepečku. Všechn oblek jeví úzkostlivou čistotu. Výraz obličeje vážný, trpký.)

Březinová (plné postavy, v modré zástěře, s kapsářem, v pantoflích. Dobromyslně, vesele). Hlele, Lenorka jako včelička.

Lenorka. I pěkně vítám.

Březinová. Jdu se na tebe, můj holečku, podívat, na ten pláštíček. Povídala mně panímáma.

Pešková. Už jseš hotova?

Lenorka (překusuje nit). Už, zrovna teď (zdvihne pláštík proti Březinové). Tadyhle —

Pešková. Lenorka ho šila podle tohohle (ukáže na sošku).

Lenorka. Ale je dvakrát tak velký.

Březinová (prohlízejíc pláštík). To je krása, to se ti Lenorko, poved' — mm — květ na květu, a ty porty!

Pešková. Na klášterní panenku Marii bude zrovna.

Březinová. O bodejť. To bude mít pan páter praeses radost

Pešková (trpce). No, a lidé budou vidět, že jsem dobrá katolička.

Březinová. Ale to už vědí dávno.

Pešková. A přeci mně Kovářka ještě kterýsi den dala helvitek a beranek —

Březinová. Co ta jedovatá. Co by vás to rmoutilo. Vy za Jana nemůžete. (Dobromyslně, vesele.) Proto vás přece letos zvolíme v bratrstvu za starší, a intrádu vám zahrajou a vyprovodíme vás s muzikou. Ale dřív budou

tadyhle Lenorce před okny kasací vyhrávat. No, jak je, nevěstinko —

Lenorka (pýříc se, vesele). Ó dobře.

Březinová. Teď ono už městem běží, že tu byl náš pantáta, už se mne jich kolik ptalo, kdy budou svatby.

Lenorka. Ale hůř bude s vojnou, vrazí-li sem Prajz.

Březinová. Když už tak dlouho leží u hranic, co by teď najednou. A vždyť všude prohlašuje, že je jako přítel —

Pešková. Ale v bratrstvu je dnes modlení, aby ho pán Bůh od nás odvrátil.

Březinová. Půjdete?

Pešková. Půjdu, vezmu také tuhle ten pláštíček —

Březinová. Tak se pro mne stavte.

Výstup 3.

Březina, předešlé.

Březina (k ženě). Tu ji máme. (Srdečně k Lenorce.) Dokud ty nebudeš u nás, bude mně panímáma pořád sem utíkat. Ale víte-li, lidičky, že v klášteře stěhují?

Březinová. } Pro boha!

Lenorka. } V klášteře?!

Pešková. Co se stalo! —

Březina. Kolik beden už naložili; nejlepší věci od zlata a od stříbra. A všechno posílají k sv. Marketě u Prahy.

Lenorka. Prajz už táhne?

Březina. A to ne, ale pání tak z opatrnosti. Sousedko, máte-li pak taky něco uklizeno.

Pešková. Kudrna dodělává skrejš.

Březina. To je dobře. (K ženě.) Fura z Brounova ještě nepřijela. Poslal jsem Jiříka naproti. Je mně divno, už tu mohli být na poledne.

Lenorka (starostně). A kam až šel Jiřík?

Březina (s úsměvem). Jen se neboj, do Pražů ještě nevrazí. (K Peškové.) Já sem ještě přijdu, kdybyste něco potřebovali. (K ženě.) Tak, panímámo, půjdeme (Odejde.)

Březinová (K Peškové). Tak se stavte. (K Lenorce.) S pánem Bohem, Lenorko, a o Jiříka se neboj, bude tu co nevidět — (Odejde.)

Lenorka (vyprovázela je ku dveřím, povděčná, srdečně). Přijďte zas brzo.

Výstup 4.

Lenorka, Pešková.

Pešková (zahořkle). Viď, radši bys šla s nimi. Těšíš se.

Lenorka (tím zaražená). Ale vždyť budu zrovna vedle, jakobych od vás ani neodešla.

Pešková (trpce). Budeš jejich —

Lenorka. A vaše, maminko, porád.

Pešková. To se pěkně mluví. Budeš mužova; ale ty budeš mít jiného muže, ten ti věku nezkazí —

Lenorka (šetrně). Maminko, zas už vzpomínáte. Vždyť ono je tatínkovi taky zle.

Pešková (živě, až prudce). Ještě se ho ujímej! Co ty víš! (Ukáže na stůl.) Zabal to a uchystej. (Odejde do světničky.)

Výstup 5.

Lenorka, pak Kudrna.

Lenorka (zvázněvši hledí za matkou, pak zabalí pláštík, postaví sošku na prkénko do rohu. Jak sestoupí se stolu, zarazí se, naslouchá, pak kvapně přistoupí k oknu a vyhlíží).

Kudrna (ve dveřích). Panno Lenorko, ten jede, jako čert letí, vidte.

Lenorka. Zastavuje se, zatačí k rathouzu.

Kudrna. To je kurýr.

Lenorka (zaražená). A jede od Brounova. To se něco stalo —

Kudrna (chlácholivě). A to nic, to je háká štafeta. (Ohlédne se, tišeji.) Panno Lenorko, právě jsem něco našel. (Sáhne za límec své zástěry, vytáhne nevelkou, tmavě vázanou knížku.) Tuhle knížku.

Lenorka. Kde jste ji našel?

Kudrna (tlumeně). Na půdě. Jak tak seknu do trámu, a seknu ještě jednou, odletí ne tříška, ale celý kus, prkýnko. Shýbnu se, podívám, a ona ve trámě vydlaná díra — byla pod tím prkýnkem, a v té díře tuhle ta knížka. Hned mně napadlo (odmlčí se).

Lenorka (dychtivě). Co —

Kudrna. No víte — (tišeji) Panímáma doma?

Lenorka. Strojí se do kostela.

Kudrna (rychle). No, tak já zas půjdu.

Lenorka (ho zdrží). Ne, počkejte. Tak co vám napadlo.

Kudrna. Ale nic, jen tak, panno Lenorko. (Pojednou.) Na pantátu se pamatujete?

Lenorka (nedočkavě). Pamatuju. Tak co —

Kudrna. Inu, myslel jsem, tady na té půdě (ukáže nad sebe) smežčili před lety páni z kláštera a odnesli odtud hodně evandělických knih — To vy nepamatujete.

Lenorka. Tuze ne —

Kudrna. To bylo, nežli pantáta odešel do světa. Odešel! Musil — Bože, takový člověk —

Lenorka. A tahle knížka myslíte —

Kudrna. Ba toť, jak jináč. Na tu se páni nedostali. A hned jsem si na vás vzpomněl, panno Lenorko. Panímámě bych to nesměl říct —

Lenorka (vzala knížku, prohlíží ji).

Kudrna. Je tam taky něco na desce psáno, ale já písmu nehovím. Snad je od pantáty — (Dvěře u světničky se hnou.)

Kudrna (rychle). Panímáma jde! Nic jí neříkejte, schovejte knížku. (Ohlédne se po dveřích, odejde.)

Výstup 6.

Lenorka, pak Pešková

Lenorka (dívá se okamžik na dvěře u světničky. Když se neotevřely, prohlíží zase knížku, pak upoutána písmem na zadní desce, zapomene).

Pešková (v soukenném kabátku s varhánky, kožešinou lemovaném, modlitby v šátku zavínuté, na ruce růženec, v pravé svíčku, znamení bratrstva).

Lenorka (čte obrácená zády ku dveřím světničky. Jak zaslechne, že se dvěře otevřely, chce knížku uschovat).

Pešková. Co to máš!

Lenorka. I takovou starou knížku.

Pešková. Kdes ji vzala.

Lenorka (mlčí).

Pešková (vezme knížku, prohlédne ji). To je helvitská knížka!

Lenorka. Je tam pantátovo jméno.

Pešková. Tím hůř. Odkud ji máš!

Lenorka. Kudrna ji našel na půdě, ale neví, co to je.

Pešková (dává knížku Lenorce). Hoď ji do nístěje, spal ji!

Lenorka. Je po tatínkovi —

Pešková. Po tatínkovi! Takovéhle knížky byly mu milejší nežli já a ty! Ještě je budeš schovávat. Bylo pro ně hanby dost —

Výstup 7.

Kořínek, předešlé.

Kořínek (prokvetlých vlasů, hladké, zdravě zardělé tváře v třírohém klobouce, v šedé kamizole s širokými, přehnutými rukávy zeleně vyloženými. Na nohou vysoké boty, přes ruku hůl s bodcem). Dej pán Bůh — (postřehnuv, že je Pešková rozčilena) Ale, můmilá — co tak rozkohoutěna?

Pešková. Našli jsme krásnou památku.

Lenorka. Knížku po pantátovi, Kudrna ji našel, na půdě.

Kořínek. A to panímámu zas dohřálo — Myslil jsem, že to léta zahrabala — (k Peškové) Tos myslím o Janovi zas pěkně pívá —

Pešková. Co si zasloužil. Když tu knížku vidím a vzpomenu si, jak v nich pořád ležel, jak i mě chtěl jima krmit, abych jen s ním seděla — proklaté knížky, ty jsou všeho příčinou — (Zarází se.)

Kořínek (jde blíž, významně). V tomhle máš pravdu můmilá, ale musíš říct, že kdyby pání o nich nezvěděli, že by nebylo nic, ani za mák. Rozumíš mně, můmilá, pání by nebyli Jana nutili, aby odvolal —

Pešková (zaraženě). Ale měl odvolat, když šlo o ženu a dítě. Víra byla mu milejší. Ale vy ho, strejče, nedáte, to vím —

Kořínek. To nedám, když je potřeba, obzvláště tady před jeho dcerou. Já jen co je pravda, a byli jsme kamarádi, a taky mě o to prosil, a slzavě prosil, když odcházel, abych se ho zastal, (k Lenorce) kdyby před tebou o něm křivě mluvili.

Pešková. Jeho se zastal a mě černil, ne?

Kořínek. I stakramechu, (vytáhne z kapsy dýmku) ženská, s tebou není řeč —

Pešková (balí nervosně knížku do šátku). Ba bude líp —

Kořínek. Tu knížku mně dej.

Pešková. Ne, odvedu ji páteru praesesovi, aby věděli, že jsem pravá, spolehlivá katolička (vezme knížku a zbalený pláštík Marianský a odejde).

Výstup 8.

Kořínek, Lenorka.

Kořínek (hledí za Peškovou, v rozčilení křesá, ale ani nezapálí). To jseš! (obrábí se.) Víry moc, moc, ale láska žádná. Odpustit ne a ne.

Lenorka. Strejčku, radši s maminkou o tom nemluvte.

Kořínek. A stakramechu, co pak já začal? Já přišel, když se už střílelo. A víš, můmilá, ať jsem si taky bouch'; žádná škoda, taky dobře. Ty jen pořád mámu slyšíš a tatík se bránit nemůže.

Lenorka. Maminka už dávno nic o něm neříkala. Kdyby nebylo té knížky. (Pojednou.) Prosím vás, strejčku, co jste to povídal o těch knihách, jako by to někdo udal —

Kořínek (okamžik mlčí). No, víš, můmilá, to já — no, udal, jak by byli páni šli tak na jisto — A kdo? Náká duše taková — No a máte z toho všichni dost —

Lenorka (povzdechne). Ba strejčku, to mě někdy tuze trápí. Mám otce a doma abych se o něm ani slovem nezmínila, ani ne se na něj zeptat. A přec, když si na něj takhle o samotě vzpomenu, ráda si vzpomenu, a vidím ho, jak mě vodil na kvítí, jak jsem s ním chodila po zahradě; a ledacos — Ráda na to myslím, je mně pěkně při tom a je mi pak tatínka líto. Ale když zase uvážím, že maminka má k vůli němu zkažený věk — Nedivte se jí —

Kořínek. To má, má, ale tvému otci je hůř. Máma má tebe, ale on je v cizině jako kůl v plotě. A jak tě

měl rád, věř mně, děvče. Teď ti to mohu říct a musíš to zvědět — Kdybys ho byla slyšela tenkrát, tu noc před nedělí, co měl veřejně v kostele prohlásit, že odstupuje od své tajné víry, když přiběh' ke mně nahoru do skal, s uzlem, to už utíkal, jak o tebe činil. Zajíkal se, dal se do pláče a třás' se a pořád: „Mé dítě, má Lenorko!“ Stakramechu, mně už bylo ouzko, až jsem se na něj obořil a řku: „Tak hlaváči hlavatá, udělej páterům po vůli a ostaň.“ A tu on vyskočil, a co si o něm myslím. (Mávne rukou.) Ah — nic po všem.

Lenorka (s účastenstvím naslouchala). A nic teď o něm nevíte?

Kořínek. Teď nic, mûmilá, už kolik let ani slova. Nevím, co se — (náhle se ohlédne do oken). Stakramechu, ten kočár uhání jako prašivec.

Lenorka. A za ním druhý. A jedou od Brounova. Slyšel jste, strejčku —

Kořínek. Že Prajzi jdou?

Lenorka. Ježíši, že už jdou?!

Kořínek. K vůli tomu jsem vlastně přišel. Už jsem je viděl.

Lenorka. Vy?! A kde?

Kořínek. Ale jen z daleka. Stál jsem na hoře na Hvězdě na skále a odtud jsem viděl takový černý proud od hranic k Brounovu. Vojsko se tam hrnulo a snad ještě hrne. Až bylo černo po cestách a blýskalo se z toho na slunci od zbraně.

Lenorka. A přijdou sem?

Kořínek. No, hranice už přešli, a to dá rozum, že v Brounově neostanou.

Lenorka. A Jiřík šel v tu stranu!

Kořínek. To se, mûmilá nic nestrachuj. (Křísne.) Však on v čas obrátí. Ale co vy! Přišel jsem k vůli vám, abych vám pomoh'. Na mě v těch skalách tak hned netrhnou.

Výstup 9.

Kudrna, předešlí.

Kudrna (pootevře dvěře, volá do světnice). Panno Lenorko, na půdě už není vidět.

Lenorka (odskočí od okna). Už jdu, Kudrno.

Kudrna (zmizí).

Lenorka (ke Kořínkovi). Kudrna nám dodělává skryš. Strejčku, počkejte chvílku, co mu posvítím. (Jde k polici do kouta pro lucernu.) Donesu mu lucernu. (Nenašedši ji odejde do kuchyně, u níž nechá dvěře otevřeny)

Výstup 10.

Prokop, předešlý.

Prokop (vběhne ustrašen, udýchán). Á, to jste vy! — Tetka — Pešková není doma?

Kořínek. Není.

Prokop. Ani Lenorka?

Kořínek. Taky tu není. Co pak chceš, ty hrdino —

Prokop. Jen se smějte — Jel tudy ku-kulýr — a ten —

Kořínek. Přines', že Prajzi táhnou.

Prokop (lapaje vzduch přisvědčuje). To — to už víte a — tetka — taky?

Kořínek. Taky, a ještě ti povím, že jsem já už je viděl.

Prokop. Jézus Marja! — A je jich moc? —

Kořínek. Jako much —

Prokop (otáčí se). To — musím povědět — (Vyrází ven.)

Výstup 11.

Kořínek, pak Pešek.

Kořínek (jde k oknu, pak křísne, zapaluje, v tom)

Pešek (nahlédne oknem do světnice).

Kořínek (zpozorovav ho, volá) Co chcete!

Pešek (zmizí od okna).

Kořínek (vyhlíží, pak chce ven, v tom vstoupí)

Pešek (padesátník v límcovém plášti, v beranici, s holí v ruce. Stane u prahu, okamžik se mlčky rozhlíží).

Kořínek. Někoho hledáte?

Pešek (pokročí). Pozdrav tě Bůh, Josefe!

Kořínek. Jste mně náko povědomý.

Pešek. Co pak jsem se tak změnil, že mě nepoznáš?!

(Smekne.)
Kořínek. I stakramechu! Ty! (Přistoupí k němu rychle, potřásá mu ruku.) Ty! Opravdu on! Jako by s nebe spadl! My o vlku — kamaráde — inu na mou tě duhu — já, já tě nepoznat! Ale — prokvetls, brachu — Zkusils ty. Vid' — A tak tě vítám (potřásá mu znovu ruku).

Pešek. Děkuju, Josefe (rozblíží se).

Kořínek. Apolena není doma, je v bratrstvu

Pešek. Jak by ne!

Kořínek. Ta se ti hrubě nezměnila.

Pešek. Ani podle ducha. A kde je — (odmlčí se).

Kořínek. Dcera, myslíš, Lenorka. Počkej (Jde ke kuchyni, ale hned se rozmyslí a vrátí se). Přijde hned, není daleko, dělají o skryši, a ty dřív pověz, brachu. A sdělej plášť, sedni (bere mu plášť) Vždyť jseš přec doma!

Pešek. Jsem-li jen doma!

Kořínek. Toť se ví, a sedni, odpočni si ve svém, po tolika zas letech.

Pešek. Po čtrnácti, bratře. (Rozhlíží se, patrně vzrušen).

Kořínek. A všechno jak bylo, vid'

Pešek (ukáže na sošku P. Marie). Ta figura tu nebývala.

Kořínek. Tu Apolina pořídila. Ale sedni.

Pešek (sedne).

Kořínek. Jsem ti jako v Jiříkově vidění, mňmilý. Odkud přicházíš?

Pešek. Z Prajska.

Kořtnek. Z Prajska! A cos nepsal?

Pešek. Psal jsem a kolikrát, naposledy ze Žitavy, ale nedostal jsem žádnou odpověď.

Kořtnek. A já žádné psaní.

Pešek. Už jsem si myslel, žeš i ty se nade mnou pohoršil.

Kořtnek (durdivě) Ale, ale můmilý. A kdes byl pořád?

Pešek. V Němcích, taky v Englicku.

Kořtnek. To snad ne!

Pešek. Dvě léta, pak v Hennersdorfě v saské zemi. Tam se nás Čechů sešlo kolik set. Od Náchoda, z Kouřimska, od Litomyšle —

Kořtnek. A všichni tam utekli pro víru?

Pešek. Všichni, ale dlouho tam neztstali. Tam jsou luteráni a hennersdorfská vrchnost najednou poručila, aby, kdo jsou helveti a Čeští Bratři, aby se vystěhovali. Tak jsme musili pryč, a, bratře, před samou zimou, a všichni, pět set nás. A měli jsme jen dva vozy.

Kořtnek. To jste mnoho nenaložili.

Pešek. Jen nemocné.

Kořtnek. A co s dětmi?

Pešek. Ty vezli na dvoukolých vozejkách a trochu toho chudého nábytku.

Kořtnek. A vy?

Pešek. My ostatní jsme šli v průvodu a zpívali jsme nábožné písně. Jako bludné ovce jsme táhli po saských horách.

Kořtnek. V zimě!

Pešek. V zimě. Ó Pán nás přísně zkoušel. Napadalo sněhu a často jsme v něm nocovali, protože nás leckde ani do města nepustili.

Kořtnek. To byli křesťané!

Pešek. Starých lidí dost nám pomřelo a dětí. A nás mořil mráz i hlad (ohlédne se po dveřích).

Kořínek (kroutí hlavou). A vydrželi jste.

Pešek. Žel Bohu ne všichni. Některým se v tom souzení zastesklo po egyptských hrncích. Ti se vrátili do Cech. Ale většina jich zůstala (zamlčí, ohlíží se).

Kořínek. No, a kam jste se pak dostali.

Pešek (čím dál, tím roztržitěji). Když bylo nejhůř, pán Bůh se nad námi smiloval a vzbudil nám přítele. Pražský král se nás ujal. Přijal nás do své země a dal peníze a stavební místa v Berlíně a u Berlína. Ale —

Kořínek. A odtud jdeš?

Pešek (přisvědčí). Byl jsem u tebe, šel jsem nejdřív k tobě. Chtěl jsem nejdřív s tebou mluvit, optat se, jak tu je, víš. Josefe, (vábá) nic nečekám, na nic se netěším, ale — (pojednou) bojím se zeptat na dceru, na Lenorku.

Kořínek. A proč?

Pešek. Budu jí cizím, a kdo ví, jak o mně smýšlí (vstane, přejde patrně vzrušen jizbou).

Kořínek (u stolu). A to věř, bát se nemusíš.

Pešek (zastaví se proti němu). Opravdu? Já — já byl na všechno připraven. Kdo mnoho zkusil, nevěří na štěstí. Chystal jsem se i na to, že se i Lenorka nebude chtít ke mně znát — Ale teď, pane, cítím, jak by mně to dalo — (usedne, zády ke kuchyni). Už přijde?

Kořínek. Už by tě měla být.

Výstup 12.

Lenorka, předešlí.

Lenorka (stane u otevřených dveří kuchyně, hledí udiveně na Peška, jenž ji nevidí).

Pešek. Léty člověk ochladne; ale když jsem prve zase shléd' svůj příbytek, po tolika letech —

Lenorka (se lekne).

Pešek. Když jsem shlíd' lavičku u dveří, jak jsem s Březinovými na ní sedal, Lenorku na kolenou — Srdce mi tlouklo, až se mi dech zatajil —

Kořínek. Věřím, věřím, můmilý —

Pešek. Do Čech jsem pospíchal jako vítr, hned, jak se uvolnilo, ze všech nejprvnější; a když jsem přišel domů, vázly mně nohy a pořád mě dusilo, jak to děvče vychovala, bude-li proti mně, stydí-li se za mne. Bratře, když jsem se v Žitavě na smrt roznemoh' a ležel jako lazar opuštěný, tu jsem tolik pána Boha prosil, abych ještě jednou moh' uvidět své dítě — A teď se skoro třesu —

Lenorka (naslouchala v rostoucím dojmu. Úžas ji pojal, pak soucit. Bezděky kročí přes práh).

Kořínek (jenž ji teprve ku konci Peškovy řeči zpozoroval). No, stakramechu, tak zle nebude. Já řku — můmilá — Lenorko, pojď, jen pojď, máš tu pantátu. (Jde k ní, vezme ji za ruku.)

Pešek (prudce vstal; hledí užaslý na Lenorku, stojí u stolu). To je Lenorka —

Kořínek. To je tvá dcera — No, Lenorko, podej ruku, uvítej tatínka —

Lenorka (nejistá, podává ruku Peškovi).

Pešek (vezme ji náhle za obě ruce, měkce). Lenorko!

Lenorka. Vítám vás.

Pešek. To nejseš ty, ta malinká, v červené sukynce, takováhle (ukazuje). Ale ty vlasy, ty oči! (Hladí jí ruce, vlasy.) Kdybys věděla, kdybys věděla! Co jsem se načekal na několik řádků, abych zvěděl, jak tu je, co ty, jseš-li zdravá. Všude jsem na tebe myslel a viděl tě pořád, jak cupeš, jak hezky mluvíš. Kde jakou malou holčičku tvých let jsem shlíd', hned jsem tebe viděl, a

když ti byla trochu podobná, to jen když jsem se k ní moh' dostat a pohládit ji. — A nebojíš se mne?

Lenorka. Ne, já se za vás modlila.

Pešek (dojat, přivine ji). Dítě, dítě! Pane Bože, děkuju ti! —

Kořtnek (byl se u okna podívat, neboť venku se ozval temný hluk. Jde k Peškovi. Měkce): Tak vidíš, a bál's se. (Pojednou.) Tak z Prajska jdeš.

Pešek. Jdu. (Zase k Lenorce.) Jak jsi vyrostla, jak ti to sluší!

Kořtnek. A už je nevěstou. Má hodného ženicha — Jiříka Březinova.

Pešek. Březinová? A to rád slyším (k Lenorce). S Březinou jsme byli kamarádi a jací, od chlapectví. Je-li Jiřík po tatíkovi, budeš mít hodného muže.

Lenorka (ráda slyšela; pojednou s obavou). Ale — pan-táto — až přijde maminka —

Pešek (zasmuší se). To se neboj.

Výstup 13.

Březina, předešlí.

Březina (chvatně vstoupí). Lidé utíkají z kostela. Slyšeli jste — (shlédne Peška, zarazí se, hledí na něj.) Je to pravda? Jene, jseš to ty?

Pešek. Brachu milý, jsem (s úsměvem). Přišel jsem na svatby (podává mu ruku).

Březina (ji stiskne). Požehnej pán Bůh, aby to bylo pro štěstí. Dost jsem na tebe vzpomínal a panímáma naše také. A bože — Ale vojnu nám neseš.

Lenorka. Jiřík se vrátil?

Březina. Právě teď. Prajzi už táhnou od Brounova. Myslím, že nebudeme dlouho na ně čekat. (K Peškovi.)

A kde jsi se tu najednou vzal! Ani svým očím nevěřím.
(Vezme ho zase za ruku.) Naše panímáma mně neuvěří,
To abys šel se k nám ukázat. Pojď.

Pešek. Půjdu, s Lenorkou přijdu, až za chvíli. Těším se na Jiříka; a žena zdravá?

Březina. Buď pán Bůh pochválen, naše panímáma —

Výstup 14.

Pešková, předešlí.

Pešková (na síni volá na půdu). Kudrno, už to je?

Lenorka (se lekne). Maminka (prosebně) pantáto!

Pešková (rychle vstoupí.) *Lenorko* (v tom spatří Peška. Pozná ho, zarazí se, ale mlčí).

Pešek (vážně, vlídně). Znáš mě?

Pešková. Tys přišel!

Pešek. A rád bych ostal.

Pešková. Tady?! Odřekl jsi se helvitské víry?

Pešek (klidně, pevně). Ne.

Pešková. A jak tedy — (trpce). K vůli mně nepřišels.

Březina (chlácholivě). Sousedko, tohle na první shledání.

Pešek (vážně, důrazně). Mám tu taky dceru a přišel jsem se vyrovnat s vrchností, s pány v klášteře a pomoci bratřím.

Pešková. S pány v klášteře! Co myslíš —

Pešek. Jen se nestarej. Já se s nimi už domluví. Mám teď dobrého přítele, a ten je silnější nežli velebná vrchnost.

Temný hluk, jež bylo již slyšeti, se vzdává.

Březina. A koho —

Pešek. Brandeburk nás evangéliky chrání.

Kořínek. Stakramechu!

Březina (žasna). S Brandeburkem jdeš?

Pešek. On nám otevřel cestu do vlasti.

Hlasy (na náměstí, pod okny). Už jdou!

Hlas. Koňáci jsou už v Bukavici.

Hlasy: Prajzi! Utíkejte! Utíkejte!

Začnou zvonit na poplach.

Pešková (bodavě k Peškovi.) To jde tvůj přítel? (K Lenorce.) Ubohé dítě!

Opona spadne.

Jednání II.

Světnice u Peškové jako v prvním jednání.

Výstup 1.

Lenorka, Pešková.

Pešková (vyjde ze sedničky s velkým šátkem přes ruku).

Lenorka (u kolovratu). Kam jdete, maminko v té chumelici?

Pešková. K tetce Chudošilce.

Lenorka. Maminko, Kudrna by dnes rád na Bezděkov.

Pešková (roztržitě). Co tam?

Lenorka. Chce být s vnukem, dnes na štědrý večer.

Pešková (klidně). Ať si jde.

Lenorka (ostýchavě i prosebně). Maminko, taky bysme dnes mohli slavit štědrý večer — pohromadě — s pan-tátou.

Pešková (rychle). Už se vrátil?

Lenorka. Ne, ale přijde.

Pešková. To on raději ostane u těch helvitů. Přišel k vůli tobě, aspoň to řek', a pořád je u nich, pořád po vsích. Štve prý všude proti vrchnosti. Co z toho máš Lidské řeči. A mně ublíží nejvíc. Co mně dalo, nežli

v bratrstvu zapomněli. Byli by mě teď za starší zvolili. (Rozhořčeně.) A teď bude po všem, a zase k vůli němu.

Lenorka. Ale vždyť to ještě nemůžete říct. A kdybyste taky, maminko, pořád nemyslíla na to, co bylo —

Pešková. Dá se to zapomenout? Dá se nemyslet na zkažený věk? A za čtrnáct let člověk odvykne. Ty nic nevíš, tys nezkusila. Ale uvidíš, až bude chtít, abys podle jeho byla živa, abys pořád seděla doma, až tě bude krmit těmi svými kuřížkami.

Lenorka. Ještě se mně o nich ani nezmínil. Kdybyste pantátovi trochu dobré vůle ukázala a mluvila na něj —

Pešková. Jen si nemysli! Vrátil se ještě tvrdší. Ještě tvrdší povídám. Jen si všimni, jak ty své „bratry“ shání, jak je navštěvuje, jak je nabádá pro prajského krále, aby se stěhovali. A nic se neohlíží na mne (hořce.) Což na mne, ale na tebe. Ty ani nevíš, jak ti škodí.

Lenorka (kvapně). Mně?! U Březinů ho rádi vidí.

Pešková. Hm, u Březinů! Jejich dědek byl taky takový beran, ti to mají v krvi (Dává si velký šátek na hlavu.) Jen abyste nelitovali (odejde).

Výstup 2.

Lenorka, pak Kudrna.

Lenorka (hledí za ní okamžik, pak začne zase přísti. V tom se ozve vojenský signál, pak buben. Za okamžik vstoupí)

Kudrna (v čepici, jen tak v kamizole, zardělý, ruce jako rak červené, všechen prokřehlý).

Lenorka Co zas je.

Kudrna. Eh, přitáhl jich zase nový houf

Lenorka. Kde jste to chodil, Kudrno? Jste celý přemrzlý a třesete se!

Kudrna. Třesu, milá panno Lenorko, třesu se zimou i zlostí.

Lenorka. Co se stalo?

Kudrna. Ty duše pekelné, Burkuši, ti mně dali. Chasa Bramburská! Potkal jsem jich celou kumpanii, zrovna u kláštera, a hned mě chytli, abych jim ukázal cestu.

Lenorka. Táhli pryč?

Kudrna. Kdyby je čert vzal. Ale toto! Oni a pryč. Jedni odejdou, jiní přitáhnou. Vždyť to vidíte každý den.

Lenorka. A kam jste jim měl ukázat cestu?

Kudrna. A taky ukázal, musel. Do Žďáru.

Lenorka. Do Žďáru? A předpolednem jich síla táhla k Bezděkovu.

Kudrna. Ti táhli dál, do kraje. Ale tihle šli do Žďáru na kvartýry a mě táhli skoro až k samé vsi. V takové slotě. Sníh sekal do tváří a vítr, do jehel by ho moh' navlíkat. Ale co pak to, jsou horší věci.

Lenorka. Pro Boha!

Kudrna. Už snad jen Blaničtí rytíři pomohou. Už je skoro tak, jak to slepý mládenec prorokoval. Prajz tady v Hradecku a dál v zemi Sax a v Praze Francouz a Babor. Francouz! Když my ho honili — No je to Francouz — Ale tahle chamradina tu — Povídá Sibylla, že mezi Oupou a Orlicí nebude ublíženo ani slepici. A taky ne, už ne, protože Brandeburci všecy pokradli —

Lenorka. A vždyť jste povídal, že přijde od Hradce české vojsko.

Kudrna (mávne rukou, mrzutě, bez naděje). Už ne, už ne. Kdo pak ví, co se tam děje. (Veseleji.) Jen za jedno pánu Bohu děkuju, že je Václáv v panském dvoře, že má pokoj.

Lenorka. A dnes budete s ním.

Kudrna (potěšen, vděčně). Tak jste už panímámě oznámila. Inu, kdybych ho měl tady v městě, bylo by líp (přistoupí s dobrácky schytralým úsměvem). Však mně

včera napadlo; víte, panno Lenorko, když se člověk namlsá —

Lenorka. Co —

Kudrna. Kdyby tak moh' Václav avanžírovat, kdyby se dostal z Bezděkovského dvora sem, do kláštera, za kočího, k pánům. A hned jsem si vzpomněl, kdyby se tak pan pater Bonaventura, jako pan pater praeses, přimluvil u pana patera inšpektora —

Lenorka. A pane, to by nevydalo. Jsou spolu na kordy.

Kudrna. Na kordy? Páni páteři?!

Lenorka. Od velikonoc, co pan pater Bonaventura zaved' české pašije.

Kudrna (nechápe dobře). A pater inšpektor —

Lenorka. Ten tomu bránil. Když je Němec.

Kudrna. To je, jako borovice. A pro pašije — hm — (krouť hlavou, pojednou). No, zatím je hoch taky dobře schovaný. Tak už k němu půjdu, teď, radši dřív, den teď za nic nestojí. Já se ještě stavím, panno Lenorko, jen co se přistrojím. (Odejde.)

Výstup 3.

Lenorka, Prokop.

Lenorka (začnè zase příst).

Prokop (se protáhne dveřmi, tlumeně). Lenorko!

Lenorka. I bože ty! Povídali, že jsi z Police pryč.

Prokop. Ne, já byl pořád na půdě.

Lenorka (bezděky se usměje). V seně!

Prokop. Naši povídali, že jistota je jistota.

Lenorka. A žes tedy vylez' —

Prokop. Jdu ti dát s pánem Bohem —

Lenorka. To snad ne! Kampak chceš —

Prokop. Za Machov do Lhoty. Máme tam známého tkalce, má chalupu u skal, víš, u samého lesa —

Lenorka. A co tam?

Prokop (tišeji.) Prajzi budou prý brát na vojnu (zkoumavě). Pantáta nic neříkal?

Lenorka (překvapeně.) Co by říkal?!

Prokop. No, naši myslili, když je s těmi Brandeburky za dohře. A pak k vůli Jiříkovi, víš?

Lenorka (rychle). A odkud ty to víš —

Prokop. Právě teď to u nás povídal nějaký člověk z Brounovska, a naši práli, že jistota je jistota.

Výstup 4.

Strážmistr pruských husarů. Předěší.

Strážmistr. Ostává tu Jan Pešek?

Prokop (překvapen, bázlivě se klaní a po dveřích se ohlédně).

Lenorka. Ostává, ale není doma

Strážmistr. Vy jste jeho dcera?

Lenorka. Ano, jsem.

Strážmistr (ukáže na Prokopa, na kterého se ostře podívá). A tenhle —

Lenorka. To je můj bratranec.

Prokop. Bratranec, prosím.

Strážmistr. Čistý chlapík.

Prokop (rychle). Tak s pánem Bohem, Lenorko, a že tetičku pozdravuju a Jiříka (klaně se strážmistrovi, ustoupí ku dveřím, jimiž se rychle vytratí).

Strážmistr (posměšně). To je nějaký hrdina. Přijde otec dnes domů?

Lenorka. Přijde, a snad už brzo.

Strážmistr. Tu to psaníčko mu odevzdáte, má zlatá (vezme ji za bradu).

Výstup 5.

Kudrna, předešlí.

Kudrna (v beranici s mašličkami, v starém, límcovém plášti, v ruce hůl stane ve dveřích. Hledí zpurně na Prušáka, svíraje hůl).

Lenorka (slabě vykřikla a prudce ustoupila).

Strážmistr (se zachechtá). Jen žádné strachy (obrátil se). Co černíš, dědku! (Strčí ho.) Z cesty plesnivko! (Odejde.)

Výstup 6.

Kudrna, Lenorka.

Kudrna (brozí za ním). Chamradino! (K Lenorce.) Panno Lenorko, já tu s vámi zůstanu.

Lenorka. Ne, ne, nekazte si radost. Maminka tu bude hned a pantáta už taky přijde. A kdyby bylo zle — (Dá psaní do police.)

Kudrna. Jsou tu Březinovi, pravda. Tak se tedy půjdu na hocha podívat. Těším se na něj.

Lenorka. Jděte, jděte. (Vzpomene si.) Ale Kudrno, na Brounovsku prý berou Prajzi na vojnu.

Kudrna. Kdo to povídal?

Lenorka. Prokop Martinů. Teď tu byl.

Kudrna (upokojen). A co ten strašpytel! Co pak jeho řeč! Ale vy jste se lekla, o ženicha I to se nebojte. K oltáři půjde a ne na vojnu, to je jisto. Tak dej pán Bůh šťastné a veselé svátky vám všem. Abysme už měli brzo pokoj. Tak s pánem Bohem. (Odejde.)

Lenorka. S pánem Bohem.

Výstup 7.

Lenorka, pak Pešek.

Lenorka (se podívá na hodiny, vezme pak louč s pece, naláme ji, zapálí a vyjde ven. Za okamžik)

Pešek (v plášti. Rozhlédne se, sundá plášť, odloží bera-nici, vyndá z kapsy kabátu knížku, položí ji na stůl, pak zavolá ze dveří): Lenorko!

Lenorka (venku). Hned, pantáto, zatápím.

Pešek (sedne ke kamnům).

Lenorka (vejde). To jste měl zlou cestu.

Pešek (s úsměvem). Bývaly horší. Ale na to člověk rád zapomene, když odtrnulo.

Lenorka. Uvařila jsem vám trochu polévky.

Pešek. A sama se postíš.

Lenorka. Jen co se trochu přihřeje.

Pešek. Počkám, počkám. Vždyť se tu pěkně sedí. Podívej se, jak se tam chumelí. A my tu u kamen. (Náhle.) Že tu tak jsme, víš-li pak, (s úsměvem) jak bys věděla, (pomlka) jak jsi tu vařila, ale před šestnácti, sedmnácti lety. Tos byla do té lavice, (ukazuje) mělas takové hliněné nádobíčko a přesypalas krupici a žížlalas chlebiček na kousky (vesele). Tos vařila! A ty zlaté vlásky, ty kudrny nad týlem, ty já pak pořád viděl. A já tenkrát seděl tuhle vedle a pomáhal jsem ti —

Lenorka. Vařit? Na to se už nepamatuju, ale na to, že jste mně řezal tamhle u stolu sánky byly takove maličké, a já se na to dívala, tolik se mně líbily (roze-hřívajíc se). A ještě víc, to si taky dobře pamatuju, jak jste mě vzal do kožichu a choval mě, taďy po sednici. a taky, že se mně to zdálo tuze vysoko, jako bych byla u stropu. A hezky teplinko bylo v kožiše, měl vespod bílého beránka, to taky ještě vidím.

Pešek (potěšen naslouchal). A víc nic —

Lenorka. I ještě, ale to je všecko víc v mlze.

Pešek. A na to se nepamatuješ (ohlédne se) panímáma není doma, nežli jsem tenkrát odešel, bylas tu sama, hrálas si u prahu, a já tě chyt', hladil (přemůže své po-hnutí, s úsměvem). Ale to už přeholelo. Teď tě zas mám.

Lenorka (tíšeji, s tajenou výčitkou). A musel jste tatínku, tenkrát pryč?

Pešek. Chceš říct, že jsem tě mohl opustit. (Schmuří čelo.) Milé dítě, žil jsem tenkrát pokrytecky. Věřil jsem jako můj otec a děd, ale z nucení jsem vyznával víru jinou. Neměl jsem pokoje ve svém svědomí a pořád mě tížilo, co Kristus Ježíš řekl: Kdo by mne zapřel před lidmi, zapřím ho i já před Otcem, který v nebesích jest. A skrze to bál jsem se o spasení své duše (Zamklí se, hledí do země.) Nejprve jsem se zapomněl, když jsem se ženil —

Lenorka. Maminka nevěděla.

Pešek (kroucí hlavou). Já se jí bál říct pravdu. Tak jsem ji měl rád.

Lenorka (dychtivě). A ona —

Pešek. Tenkrát jsem myslil, že taky, ale brzo jsem poznal, že mne tak ráda nemá, jako já ji. Snad se chtěla dobře vdát. Jmění tu bylo. A toužila víc po světě, po marnostech, po tancích; byla nerada, když jsem jí řekl, aby se mnou poseděla a poslechla, že budu číst.

Lenorka. Byla mladá.

Pešek. Já taky. Ale ducha jsme byli každý jiného, a tak ten ráj dlouho netrval. Ale radši toho nechme, Lenorko. Jen když ty budeš šťastnější (srdečně). A ty budeš, Jiřík je hodný a nic není mezi vámi jako bylo u nás. Mluvilas s ním?

Lenorka. Dopoledne (vzpomene si). Ale, pantáto, byl tu Prokop a povídal, že Prajzi prý budou brát náš lid na vojnu, na Brounovsku že už berou.

Pešek. Máš strach o Jiříka. Neboj se (určitě.) Nevím nic o tom odvodu, ani slova jsem neslyšel.

Lenorka. A byl tu nějaký voják, přines' vám psaní (jde k polici).

Pešek (rychle vstane). Ukaž! (Dychtivě rozbalí list. Čte.) No, konečné! Ale to se psaní spózdilo.

Lenorka. Něco se stalo?

Pešek. Hosté přijdou, a snad už jsou tu. Krajané z Pruska, taky zdejší vystěhovalci, odtud z Policka, kteří nemohli hned do Čech. (Hledí okamžik před se.) Teď budeme všichni a půjdeme na vrchnost.

Lenorka (se lekne). Do kláštera?!

Pešek. Ano, vyrovnat se. Víš, to přijdou všichni ti, kterým páni zrovna tak ublížili jako mně a ještě víc. Ó víc. Ti všichni nechali stavení a pole, všechno, utekli pro víru, a vrchnost jim z trestu všechno vzala. Teď se vracejí a budou chtít náhradu.

Lenorka (hleděla na něj s obavou, okamžik mlčí, zaraženě). A vy taky?

Pešek. Půjdu taky, povedu je. Neboj se, neudělám nic nepravého. Svých souvěrců se zastat musím. Je to pravá věc —

Lenorka. Ale maminka —

Pešek (pokrčí rameny). Není pomoci. (Trpce.) Ta už nic neuzná, i kdybych všeho nechal. A chci jen právo, Lenorko

Lenorka (vzdychne).

Lešek. Ale to pro tebe není. Ta polévka snad už je.

Lenorka (vytrhne se, vezme z police talíř, lžíci a cínovou slánku, postaví vše na stůl, pak vezme z trouby hrníček a naleje na talíř polévky).

Pešek (zatím psaní znovu prohlížel). Po svátcích asi odejdu (jí).

Lenorka. Vy?

Pešek. Na nějaký den, do kraje, k Hradci, kde je hlavní komendo. Hm — dobrá, takovou jsem v Němcích nemíval.

Výstup 8.

Pešková, předešlí.

Pešková (stane ve dveřích, hledí na skupinu u stolu, mlčky přejde do světničky).

Pešek. Kde byla panímáma?

Lenorka. U tetky Chudošilký (prosebně). Pantáto, je štědrý večer

Pešek (položiv lžíci). Štědrý večer. Taky jsem už vzpomněl. Ty první bývaly tak krásny (na okamžik se zamyslí, pak dotkne se Lenorčiny ruky). Rozumím ti (pomlka, pak jako pro sebe). Sláva Bohu na výsostech, pokoj lidem dobré vůle. Jen dobrou vůli! — (vzdychne).

Pešková (ze sedničky, bez velkého šátku, po domácku. Šlehne okem po muži, pak k Lenorce, muže si nevšímajíc). Kudrna už šel?

Lenorka (zaražena, jako ovanutá mrazivostí matčinou a trapností scény). Před chvílí. (Vezme talíř a ostatní náčiní, odnese je do kuchyně.)

(Trapné ticho.)

Výstup 9.

Kostelník klášterský, předešlý.

Kostelník. Pochválen buď —

Pešková (vlídně). Až na věky. Co pak nám nesete?

Lenorka (ve dveřích kuchyně, kdež ostane).

Kostelník. Velebný pán, pan pater praeses vzkazuje, kdyby tuhle, (bledí na Peška) jako soused ho navštívil, kdyby ještě teď přišel.

Pešek (klidně, pevně). Řekněte panu paterovi, že do kláštera přijdu, ale ne teď zrovna, ale dost brzo a ne sám, že nás bude víc, za tím aby měl strpení.

Kostelník (vyvalí oči). Tohle říct! To není možná!

Pešek (vstane, přísně). Co není možná.

Kostelník. Tohle, takhle, takovou odpověď. Velebnému pánu —

Pešek (chmurně). Jen mu to vyřídte.

Pešková (jíž se odpověď *Peškova* trapně dotkla, přemůže se, a zachmuřeně). Snad bys mohl jít.

Pešek (popuzen, že se k vůli knězi tak přemohla prudčeji). Už jsem řek', že nepůjdu. Ale přijdu.

Kostelník. No, já to vyřídím. (K *Peškové*.) S pánem Bohem.

Výstup 10.

Pešek, Pešková, Lenorka.

Pešková (vybuchne). To mně naschvál!

Pešek (klidně, skoro mírně). Ne, opravdu ne. Já budu jednat jen s převorem a ne s praesesem vašeho bratrstva. Však je bez toho na naše potření, aby poslední kořínky naší víry byly tady a v okolí vytrhány. Co pak nevím, že se tam o titulární slavnosti modlíte za vyhubení kacířstva, to jako nás. (Pojednou.) Ale měl bych snad přece jít k tomu pateru praesesovi, (hledě na ženu) hlásit se o tu knížku —

Pešková (sebou trhne).

Pešek. O tu, víš-li, co Kudrna našel na půdě.

Pešková (na *Lenorku*). Nesmlčelas, vid'!

Lenorka (vyšla za tím do světnice). Ne, maminko, já nic neříkala.

Pešek. Od *Lenorky* nevím nic, Kořínek mně kterýsi den za řeči pověděl. Kde je ta knížka?

Pešková Co je mně do ní.

Pešek. Ale mně!

Pešková. Byla kacířská.

Pešek (popuzen). Jako všechny ty, co mně pobrali (stržen) — na tvé udání.

Lenorka. Ježíši! Tatínku!

Pešková (chmurně mlčí).

Pešek. Ano — tys jen o nich věděla, tys mě udala!

Pešková. Tebe ne, ale o knihách jsem řekla, ano, abych měla pokoj, protože mně otravovaly živobytí, a ty —

Lenorka. Prosím vás, maminko — tatínku — nevyčítejte si, co bylo. Zkusili jste oba za to, polevte, prosím vás, nade mnou se alespoň smilujte!

Pešková. Zkazils mně věk, a teď mně bereš ještě dítě. Popichuješ ji proti mně.

Lenorka (živě). Ne, maminko, ani slovem —

Pešková (k Lenorce). Jen se ho drž a věř mu, ještě tě obrátí na svou víru. (Odejde popuzena do kuchyně).

Pešek. Nevíš, co mluvíš.

Výstup 11.

Pešek, Lenorka.

Lenorka (jde až ku dveřím kuchyně za Peškovou, volajíc bolestně rozechvěná). Maminko! (zastře rukama tvař, zapláče).

Pešek (přistoupí k ní, měkce). Lenorko, neplač!

Lenorka. Mně je to tak líto, maminka si myslí, že jsem proti ní — a — (obrátil se, odmlčí). Tatínku, prosím vás, odpusťte jí, odpusťte, že o těch knihách — Jistě tak daleko nemyslíla, řekla to, a sama tolik zkusila —

Pešek. Ale kdo víc, má zlatá. Chtěl jsem o tom mlčet. Vidiš, co tu jsem, ani slovem jsem nezavádil. Ale když tak mluvila — To je zášť, to je zášť, a — milá dcero (temněji) nejen k těm knihám —

Lenorka (se lekne). Co si myslíte!

Pešek (mírně, skoro smutně). Ne, nemluvme o tom. Jdi k panímámě, jdi. — Vidiš, těšilas se na štědrý večer, a já (s trpkým úsměvem) trochu taky. Ale já se mám přec čím těšit, že jsi tak hodná ke mně, žes (pohládí ji). Pán Bůh ti za to požehná, mé dítě (pausa). Jdi k mamince, jdi.

Lenorka (vzhledne k němu vděčně, zaslzenýma očima a odejde zvolna do kuchyně).

Výstup 12.

Březina, Pešek.

Pešek (přejde se sklopenou hlavou ke stolu, sedne, vezme knihu a čte. Za okamžik se ozve venku zatroubení, pak bubnování).

Pešek (přistoupí k oknu).

Březina (vejde). Ó radši se nedívej. Zas nové hejno kobylek. Bože! Bože! Cos to na nás seslal! My tady tak zkoušíme, a dál v Čechách — Povídají, Pešku, že je Praha pryč, že jí dobyli Francouzové.

Pešek. Je to pravda. Francouzové s Bavory. Tenhle úterek.

Březina (se lekne). Pro Boha! A je to jisté?

Pešek. Je. Pražské komendo dostalo štafetu.

Březina. A ty to víš?! (Pomlka.) Kriste pane, to naše království roztrhají.

Pešek (zasmušile). To je vojna.

Březina (sebon trhne). Poslouchej, Jene, bývali jsme kamarádi od malička, a teď tvá dcera má být mou a můj syn tvým. Ale tohle tvé mínění — A ty tvé spolky! Přišels s nimi, lidé na to ukazují —

Pešek. Měl jsem přijít dřív, aby mě dala vrchnost svázat a poslala do Hradce k soudu? Snad jsem moh' přijít později, jako jiní přišli; ale, bratře, kdybys byl tolik let v cizině, kdybys byl tolik let pána Boha slzavě prosil, abys mohl jednou zas domů. uvidět své dítě, čekal bys a rozvažoval? Já byl jako utržený —

Březina (mírněji). Tak jim to vykládám. Ale leckde opakujou, žeš Pražům ukazoval cestu.

Pešek (prudce). To je hloupost. A hrdloulež. Přišel jsem přes hory, sám, Kořínek ví, a pak, Adame, myslíš, že by sem ze Slízska beze mne netrefili?

Březina Taky jsem prál, ale —

Pešek (vpadne). Ne, já ti povím. (Trpce.) Hlavní vina je, že jsem evangelík. Ale překáží to někomu? Já nikomu svou víru nevnučuju. Já se jen souvěrců tady ujímám. Tvůj dědek, Adame, zběhl taky pro náboženství z obce, jenže tomu byl milejší chléb vezdejší nežli slovo boží, vrátil se a odpřisáhl. Ale já —

Březina. To vím, a víru ti nevyčítám, sic bych nedovolil Jiříkovi — Ale víš — Proč chodíš po vsích, proč verbuješ tajně helvity, proč jim namlouváš, aby se stěhovali do Prajska.

Pešek. Proto, bratře, proto, aby se nemusili skrývat, lekat se a třást, aby nemusili platit krvavé pokuty, kdyby u nich našli nějakou zapovězenou knížku, aby nemusili za to mít vojáky na kvartýru, aby je vojáci netřepali za vlasy a netloukli je do tváře a nepálili jim hořící loučí mezi prsty. A že je vojáci k lavicím vázali a bili je, až z nich krev stříkala, to taky víš. Tak to chodilo a chodí, to víš dobře. Teď by měli pomoc a k té je chci zavést. Prajský král je přijme a bude jim nápomocen ke všemu dobrému podle těla i duše.

Březina. Ale ten král nás tu moří a naši zem hanebně plundruje. Či už s námi necítíš? Je ti naše zem už tak cizí?

Pešek. To ne, bratře, ale —

Výstup 13.

Pobočník pruský, předešlí.

Pobočník (ve dveřích). Hrom aby — Je tu ten konšel — Ah, Pešek! (Zhurta k Březinovi.) Vy jste konšel?

Březina. Ano, pane důstojníku.

Pobočník (posměšně). Nechcete se taky rozstonat jako pan primas? Ten mne na vás odkázal.

Březina. Co ráčíte poroučet —

Pobočník. Pan komandant (vytahuje ceduličku) poroučí (čte) deset for sena a slámy opatříte —

Březina. Pane důstojníku, to není možná, v celém městečku tolik neseženeme.

Pobočník (ostře). Musíte a k tomu (čte z cedulky) pět kusů hovězího.

Březina. Pro Bohá, pan komendant snad —

Pobočník (důrazně). Pět kusů dobytka a to do večera, a (čte z cedulky) tisíc tolarů, zítra dopoledne, ať jsou na velitelství!

Březina (trna). Pro boží smilování, my už kolikrát zaplatili, pět, šest tisíc už!

Pobočník. Zaplatíte tedy ještě sedmý.

Březina. My jsme už žebráci, pane důstojníku!

Pobočník. Nezaplatíte-li, bude ještě hůř. Je to výpalné, těch tisíc tolarů. Rozumíte dobře, co to je —

Březina. Račte mít slitování s chudým —

Pobočník (ukáže na cedulku). Jak jsem četl, všecko. S Bohem. (K Peškovi.) Domluvte krajanovi, aby nás zbytečně nedráždili. S Bohem. (Odejde.)

Výstup 14.

Pešek, Březina, pak Moc, Cyrus, Dostál.

Březina (hledí za důstojníkem, pak k Peškovi s výčitkou). Řekneš zas, že to je vojna?

Pešek. Bůh nás zkouší. Je.

Moc (má dlouhé vlasy. V očích svit fanatismu. Je v tmavém plášti). Dař pán Bůh! Bratře Pešku, přicházím ze Slízka rovnou k tobě. A vedu ti dva věrné,

kteří z této temné země, z českého Ejipta papežského chtějí vyjítí hledat pravdu Kristovu. Potkal jsem je, šli k tobě.

Pešek (podává všem ruku). Vítám vás, bratří. (K Mocovi.) Kde jsou ostatní ze Slízska?

Moc. Docházejí. Zítra dorazí všichni.

Pešek. Psaní jsem teprve dnes dostal.

Moc. A co Liberda?

Pešek. Přijede brzo s instrukcí, je v Hradci u generála Kalkštejna.

Březina (k Cyrovi). Vy se chcete stěhovat ze země?!

Cyrus (tkadlec, v chudém kožíšku, přisvědčí). Nejsme s papežstvím živi v pokoji a hladovíme po slově Božím.

Březina (k Dostálovi). A vy, Dostále, taky?! S tolika dětmi a chcete nechat chalupu a pole?!

Dostál (tkadlec, v chatrném plášti). Několikrát jsme prosili, aby nás nechali při staré naší víře, a když —

Moc (k Březinovi, blouznivě). Do stánků volných odejdou, aby odpočinuli od pronásledování, dokavad se nesplní proroctví, že Brandeburk přijde. A již mu svítí hvězda —

Výstup 15.

Pešková, pak Lenorka, předešli.

Pešková (ve dveřích kuchyně).

Březina (v nevoli nad řečí Mocovou). Pešku, tohle ve tvém příbytku?!

Moc (těkal zrakem jizbou. Shlédne sošku Marianskou v rohu na prkénku. K Peškovi). Takové modloslužebné figury v tvém obydlí?

Březina (k Peškovi). Slyšíš, co mluví?

Pešek (k Mocovi). Žena ji tam postavila.

Moc (náhle vystoupí na židli, chce na stůl a strhnout sošku). Zhřešili jste Hospodinu Bohu svému, udělavše sobě —

Pešková (přichvátá ode dveří kuchyňských, chytne Mocu za plášť).

Lenorka (vystoupí kvapně z kuchyně).

Pešková. Aby vás Bůh potrestal, rouhači! Dolů!

Moc. Ty zaslepená Jezabel, boj se krále a knížete, jenž s vojnou do Čech přišel, aby zpuštěním potrestal staré hříchy — Boj se! —

Pešková. Nebojím, a kdybyste si zavolali prajské vojsko na mě. Dolů, povídám.

Lenorka (k Peškovi). Tatínku, nenechte ho —

Pešek (k ženě). Vidíš, jak to bolí. A když nám naše knihy brali a pálili — (K Mocovi.) Sestup, toť je má starost —

Moc (nerad poslechne, chmurně). Začínáš, bratře kulhat. To chceš být vyslancem osvícení a pravdy Boží?

Březina (přísně k Mocovi). Nechte toho hadrykování.

Pešek (k Cyrovi a Dostálovi). Přijďte pozejtří, druhý svátek, sem, do města. Všichni bratří z okolí budou tu shromážděni a také bratří, kteří zítra dojdou ze Slízska.

Moc. A zazpíváme jak otcové naši zpívali a podle svého svědomí budeme vyznávat Hospodina —

Výstup 16.

P. Bonaventura Pitr, předešlí.

P. Bonaventura (je mu málo přes třicet let). Pochválen buď pan Ježíš Kristus.

<i>Pešek</i>	}	(mlčí).
<i>Moc</i>		
<i>Cyrus</i>		
<i>Dostál</i>		

Březina } Až na věky.
Lenorka }

Pešková (překvapena). Až na věky. (Jde *P. Bonaventurovi* políbit ruku.)

P. Bonav. (dosud u dveří, ještě jednou). Pochválen buď —

Moc. Nevezmeš jména Božího nadarmo.

P. Bonav. (upře na něj oči). Toť jistě máte od svého proroka Liberdy, jenž v troudu doutnající oheň kacířského bludu rozfoukal.

Pešek (pokročí). Ten ještě není bludný, kdo jezuit-sky nepozdravuje. Čeho si přejí?

P. Bonav. Když jste nepřišel ke mně, přicházím k vám. (Pomlka.) K vůli vaší matce.

Pešek (překvapen). Ta už umřela.

P. Bonav. Neumřela, ale stoná a tuze krvácí, vaše i má matka, naše česká země.

Moc. Země temná, ejipská.

P. Bonav. Země egyptská! Furibunde haeretice! Naše země dobrá, země svatých patronů Václava i Prokopa! (K *Peškovi*.) Či není vám už matkou, co jste se vystěhoval?

Pešek. Jak jsem moh', pospíchal jsem domů.

P. Bonav. Abyste pomáhal těm, kteří ji mučí.

Pešek. Ale nepronásledují nás pro víru.

Moc. Kde je duch Páně, tu je svoboda.

Pešek. Poddanství tělesné jsme snášeli trpělivě, ale nemohli jsme už vydržet v poddanství svědomí. Mé svědomí tady bylo potlačováno, a já mu jinou víru vnutit nemůžu. Proč vrchnosti nedaly svobodu.

P. Bonav. Protože nebylo v jejich moci povolit nové náboženství čelící proti spasení duše. Na písku staví vaši baumistři kacířové, převrácené věci mluví ti lidomámenci. Chcete vyvésti lid —

Moc. Ze zajetí.

P. Bonav. Ne, krást lidi chcete.

Pešek (s úštěpkem). To je to nejhlavnější, velebný pane, ale — pro vrchnost. Budete mít škodu, vystěhuje-li se vám houf robotníků.

P. Bonav. (se zamračí, prudce). Na to jsem nemyslí, ale ostatek máte pravdu. Klášter bude mít škodu a mně jako řeholníku toho kláštera není to jedno. Ale všechno bych rád oželel. Jen to mne rmoutí: pro koho to děláte? Pro koho se budou ti lidé v Prusku dít, pro koho pustiny zdělavat? Pruský král chce naše kraje odlidnit a své pustiny osadit a proto vy nám plašíte lidi a rozfukujete oheň už udušený. (Rozohňuje se) Ale při tom popálíte sebe i jiné. Žádný, kdo má jen špetku svědomí a Boha se bojí, nebude s nepřátely, a kdo skrze takové zpohanilé pomoc nějakou míti žádá, není hodný —

Pešek (vpadne). Nač to kázání. To chodíme pořád do kola. Velebný pane, jsou kněz, řeknou, zřekli by se své víry?

P. Bonav. Nikdy! Ale také bych pro ni raději všechno trpěl, nežli abych škodil vlasti a spojoval se proti ní s jejími nepřátely. Nebo co chce váš patron, pruský král?

Moc. Rozvrátí dvanáct sloupů víry papežské.

P. Bonav. (rozhorleně, s útržkem). Vy zpozdilče, to ani nechce, vy bláhový, zmámený člověče. Ale to chce: zničit a zkazit naši korunu svatováclavskou, rozdrobit nás, údy jednoho těla roztrhat. Prohlédněte z bludu!

Pešek. Kdo nás do toho hnál a žene, že držíme s cizím monarchou, že zoufáme nad spravedlností? My nejsme žádní nováci a souditelé. Nebraňte nám dávat Bohu, což je Božího, učíňte nám po právu a uvidíte, jak jsme lid věrný a oddaný.

P. Bonav. (okamžik mlčí, vážně, smutně). Pešku, Pešku! Vám několika se snad uvolní, ale co my ostatní, co všechen národ? Zdali pak (náhle) se vyplní, (hrabe se v kapsu) co psal váš člověk a učený muž (vytáhne knížku, kterou mu Pešková donesla). Vzal jsem ji s sebou, nesu

vám ji (otevře, hledá). Tu to je, slyšíte: (čte) „Národe český, požehnání vyhlášu od Hospodina Boha tvého, abys ty přece byl a zůstával ratolestí rostoucí podle studnic. Živ buď, národe posvěcený. Tvoji nepřátelé zajisté poraženi budou a po vyvýšenostech jejich šlapati budeš.

Moc. Kšaft umírající matky!

Pešek (žasna). To je knížka Komenského! (K ženě.) To je ona! (K P. Bonaventurovi.) A oni ji nespálili?!

P. Bonav. Pro tuto řeč ne. A myslíte, že se vyplní, co psal ten váš biskup, budeme-li s Brandeburkem? Já vás přišel varovat —

Březina. Jeně, měj rozum! Nech Prajzů, obrať kamaráde, obrať, abys nelitoval ty i —

Pešek (rychle). Kdo!

Březina. Naše děti.

Pešek. Proč naše děti?! Hrozíš? Já udělám, co mně káže svědomí. Svých bratří tady nezapřu, budu jim nápomocen —

Březina. Řek' jsem poctivě, co myslím, co jsem měl už dlouho na jazyku. Ještě jednou: obrať, kamaráde, k vůli našim dětem!

Moc. Straší tebe a hrozí ti. Ale skála má a hrad můj je Hospodin, on pro jméno své dovede nás —

P. Bonav. Ale kam dojdete! Kam! Odpadlíci jste a pruští partajníci!

Venku temný hluk, jenž se blíží. Kolem oken mihne se několik kvapících postav. Pak sběh lidu.

Březina (k oknu). Co se děje?

Pešková }
Lenorka } (k druhému oknu).

V jizbě první stíny soumraku. Venku po západu slunce.

Ženský hlas (venku). Ježíš Marja, hoši! Kde jste kdo!

Jiný hlas. Utíkejte! Utíkejte!

Březina (otevře prudce okno, vychýlí se). Pejskare!
Pejskare! Co se děje?

Pejskar (venku). Prajzi berou naše lidi na vojnu.
Ježíši Kriste! (Žene dál.)

Lenorka ! (vykřikne, chvátá k otci). Slyšel jste?

Březina ! (rychle od okna, shání klobouk). Berou naše
lidi na vojnu.

Pešek. Není možná!

Březina (chce ven).

Výstup 17.

Jiřík, předešlí.

Jiřík (vrazí do světnice. U dveří setká se s otcem).
Pantáto —

Březina. Utec!

Lenorka (přiskočila). Utec, Jiříku, schovej se!

Pešek. Jen se tak neděste.

P. Bonav. (k Jiříkovi). Tady v městě berou?

Jiřík (rozčilen). Ne, tady ještě ne, ale ve Žďáře a na
Bezděkově. Už je vedou.

Lenorka (lekne se). Pro Boha!

P. Bonav. A koho brali?

Jiřík. Všechny mladé mužské, i ženaté prej —

Březina. Seber se a utec pryč, na Ostaš, do skal.

Lenorka (strachem rozechvěná). Nebo k strýci Kořín-
kovi, do Kovářovy rokle. Jdi, prosím tě, jdi.

P. Bonav. (k Peškovi). Ejhle vaši přátelé!

Pešek. Císař vám taky bere syny na vojnu.

Březina. I tohle omlouváš?!

Moc. Skloňte šije své pod jho krále babylonského
a služte jemu —

P. Bonav. (k Mocovi). Zrádce!

Březina (k Jiříkovi). Pojd', dokud je čas.

Jiřík (jenž se přibochil k Lenorce). Neboj se, Lenorko, nedostanou mne, vzkázu ti ještě s pánem Bohem. (Rychle se s ní rozloučí.)

Pešek. Zůstaň, neboj se!

Pešková. Ne, ne, jdi, nevěř, schovej se!

Březina (ve dveřích). Pojď, těm lotrům nevěřím. (Odejde rychle.)

Jiřík (za ním). S pánem Bohem!

Lenorka (šla až po samý práh, volá za ním). S pánem Bohem! (Pak k oknu, vyhlíží.)

Cyrus (k Dostálovi). Pojdte se podívat. (K Peškovi.) Tak my pozejtří přijdeme, bratře. (Odejde.)

Dostál. S pánem Bohem, bratří (odejde).

Moc. Pojdte a vizte moc krále Babylonského. (K Peškovi.) Pozejtří, bratře! (Odejde.)

Výstup 18.

P. Bonaventura, Pešek, Pešková, Lenorka.

Venku se hluk rozmáhá a blíží. Je slyšeti temné výkřiky.

Pešková (u okna). Už jdou!

Lenorka (u ní).

P. Bonav. (u druhého okna).

Pešek (stojí chmurně sám).

Venku se smráká. Zimní červánek hoří na západě. Jeho září a šerem pruští vojáci v pláštích s puškami nasazených bodáků. Mezi vojáky odvedení synkové a mladí mužové v kožíškách, v pláštích, ale také jen v kazajkách. Kolem lid, zvláště ženy. Slyšeti hluk, pádné kroky i nárek. Vojáci odstrkují, odhánějí lid.

P. Bonav. Panno Maria! Co jich vedou!

Pešková. Vidíte, ženy jdou za nimi — jednu vedou sem — a nemůže — a Ježíši Kriste — malá holčička se jí drží za sukně.

Ženský hlas (od pláče a nářku chraptivý). Lidičky boží! Vzáli mně muže a mám tři děti — Lidičky, pomozte!

P. Bonav. (odstupuje od okna). Hrozné divadlo! A všechny je strčí do pruského munduru a budou muset střílet do svých (chce odejít). S pánem Bohem, bude mne tam potřeba.

Výstup 19.

Kudrna, předešlí.

Kudrna (bez pláště, bez hole, všečen zoufalý. Rozhlíží se nemoha slova vyraziti).

Lenorka (skočí k němu). Kudrno, pro Boha, snad taky —

Kudrna (dívá se na ni. Vzpomene si, jak s ní prve mluvil o vnukovi, i vypukne v pláč). Panno Lenorko — už — ho vedou — —

Lenorka. Václava!

Kudrna (přisvědčí, pláče). Vzáli ho. Ani jsem s ním nemluvil. Bože, o Bože!

Lenorka (dojatá). Potkal jste je —

Kudrna. Ach potkal.

Pešková. Kde máte plášť?

Kudrna. Hodil jsem ho na Václava. Vytáhli ho, jak byl, n. ustrojený a svázali ho — jako zloděje. Ruce jako krev od mrazu, a na hlavě ránu — bránil se — a celý — Ach Ježíši Kriste, on musí na vojnu, a tam — k těm — k těm (nemůže žalem dál).

P. Bonav. Pán Bůh vás potěš, Kudrno.

Kudrna (poznáv ho, chytne ho za ruku). Pro smilování Boží, velebný pane, pomůžou mému vnukovi. Vždyť byl v jejich službě. Má radost jediná, má outěcha ve stáří — Vašíčku! Vašíčku! (Sklesne na lavičku u kamen.)

P. Bonav. (k Peškovi). Ještě se jich budete zastávat?

Pešek. A co se nám tady dělo, to budou taky zastávat? O tom si povíme pozejtří v klášteře, až přijdu s bratřími. Ti taky zkoušeli!

Pešková (jež stála s Lenorkou u Kudrny. K Lenorce). Koho má radši, poslouchej, tebe nebo ty berany!

Lenorka (sklíčená, sklopí hlavu, pak zastře náhle rukama tvář).

Opona spadne.

Jednání III.

Před klášterním kostelem v Polici. V pravo (od diváka) na příč jeviště brána vedoucí ke klášteru, jehož průčelí však je v jedné čáře s kostelem v pozadí stojícím. U brány pruská stráž v plné zbroji. Je jitro Božího hodu Vánočního. Před kostelem prázdno. Z kostela slyšeti pastorální předejru na varhany, jež přejde v nápěv vánoční písně: „Nesem' vám noviny, poslouvejte!“

Výstup 1.

Zachar, Luňáček.

Zachar (vyjde z kostela).

Luňáček (přichází z leva).

Zachar. Vítám tě slovem Božím. Do kostela?

Luňáček. Jen na skok. Člověk aby se už bál i sem do kostela. (Oblíží se opatrně po stráži.)

Zachar. Taky tam je jako by vymet, pár lidí jen, na Boží hod! A nikdo nezpívá. To jsou svátky!

Luňáček. Jak oni hoši — (ohlíží se po stráži, bezděky tišeji). Jak oni se asi dostali v noci do skal. Takové závěje sněhu všude. Jako zvěř po lesích —

Zachar. A zvěř má aspoň brloh. Kam utek' váš Francek?

Luňáček. Sst — ne tak nahlas — (ohlíží se po stráži). Na Ostaš. A váš Ondřej —

Zachar. Ani nevím. Když ty Bezděkovské včera vedli, přilít' domů celý bez sebe, svázal uzel, plášť na sebe, a ten tam, i na rukavice zapomněl. A teď ty noci v těch mrazích —

Luňáček. A přec jim je líp nežli těm Bezděkovským a Žďárským tamhle (ukáže na klášter). To jsou chudáci.

Zachar (hledě na stráž). A to jsou ti rasové.

Luňáček. Pro Boha mlč! (Zamlouvá.) Kam ty chudáky asi poženou —

Zachar. Do Kladska nebo do Berlína, všecko jako do pekel —

Luňáček (tahá Zachara za rukáv). Podívej se! (Ohlíží se na levo.)

Výstup 2.

Dva sousedé s trakary, soused s břemenem, ženská, tři pruští vojáci ve zbrani, předešli.

Dva sousedé (vezou trakary vrchovatě naložené).

Třetí soused (nese uzel peřin na zádech).

Ženská (nese peřiny v koši na zádech).

Tři vojáci (ve zbrani je doprovázejí do brány).

Zachar. Už nám i peřiny pod hlavou berou! Zloději! A ještě jim to chudáci musí sami dovést!

Luňáček. Mlč, mlč, kdyby tě slyšeli!

Zachar. Ať slyší! Je to pravda, ještě nás z košile svlíknou.

(Průvod zašel do brány.)

Výstup 3.

Stařena z Bezděkova, první, druhá mladá žena,
malá holčička, Zachar, Luňáček.

Stařena (vyšla s ostatními z kostela. Hledí na stráž).
To je jiný voják. Tam ten zlý to není.

1. *žena* (vede holčičku za ruku). Není.

2. *žena*. Tenhle nás snad pustí. (Jdou zvolna, ostý-
chavě k bráně.)

Zachar. Kam, ženské, kam?

Stařena. Do kláštera. Mám tam syna (rozpláče se).
Chytili mně ho včera.

2. *žena*. Mně muže.

1. *žena*. A mně taky (třesoucím se hlasem). Prosím
vás, pantáto, tady mám to doučátko a doma ještě dvě.

Luňáček. Potěš vás pán Bůh.

1. *žena*. Nechtějí nás tam pustit.

Stařena. Prosíme vás, pání sousedé, kdybyste byli té
dobroty a za nás se přimluvili.

Zachar. Milá matko, my taky nic nezmůžem'. Ale
zkusíme to.

Luňáček (opatrně, bázlivě k Zacharovi). To bude marno,
poslouchej —

Zachar (rozhodně). Jen pojďte! (Jde ke stráži.)

Stařena }
1. 2. *žena* } (volně za ním).

Luňáček (zůstal opatrně pozadu).

Zachar (ku stráži). Tuhle ty ženy mají v klášteře
muže. Prosím vás, pane vojáku —

Voják (vzpřímí zbraň).

Stařena (sepne ruce). Pro Boha vás prosím —

Voják (stojí s napřaženou zbraní).

Zachar. Nic na plat, pojďte.

2. *žena* (zalomí rukama, obrátí se).

1. *žena* (přitulí dítě k sobě, zapláče, pak se také obrátí).

Stařena (stojí, hledí do brány, ruce na prsou sepjaty, nemá bolem).

Zachar (vloží jí ruku na rameno). Takhle, matko nic nepořídíte. Jděte na rathouz, snad vám to tam někdo vymůže. Zkuste ještě to.

Luňáček (se té rady chytá). Tak, tak. to bude nejlíp, jděte na rathouz, zkuste to, varta by se na vás ještě obořila.

Stařena. O to je křížová cesta! (Odejde do města na levo.)

1. 2. *žena*. (s ní).

Výstup 4.

Zachar, Luňáček, pak Pešek.

Luňáček. To už abych do kostela nechodil. Půjdu s tebou.

Zachar. Počkej! Vidíš, kdo sem jde?

Luňáček (polekaně). Kdo, kdo (vyhlíží na levo). Medle, Pešek

Zachar. Ten Perlinčan. K tomu měly ty ženské jít —

Luňáček. Ten jistě věděl, co Prajzi chystali.

Zachar. S komendantem je jedna ruka.

Pešek (přichází). Pozdrav Bůh, sousedé.

Zachar (mlčí).

Luňáček (chtěl pozdravit, pohlédne na Zachara a mlčí).

Pešek (se na ně podívá, jako by chtěl něco říci, ale pak vykročí).

Zachar (trpce, vyčítavě). Jdete se podívat na rekruty?

Pešek. Ne, jdu za ně prosit.

Zachar. A co víc ještě Prajzům povíte —

Luňáček (tahá Zachara za rukáv).

Pešek. Pojdte si to poslechnout. (Pojednou vážně, káravě.) Ani nevíte, co mluvíte. Vy už nevíte, co vaši

otcové byli, jaké víry, odkud to všechno trápení (mávně rukou). Jste ztupilí. (Jde do brány.)

Stráž (ho zastaví).

Pešek (vytáhne cedulku s pečeti, ukáže ji).

Stráž (ho pustí).

Luňáček. Viděls?

Zachar. A slyšels, jak nám ještě dal?

Výstup 5.

Březina, předešlí.

Březina. Pochválen buď — Jak vaši hoši, sousedé, co slyšíte?

Zachar (chmurně). Mrznou ve skalách

Luňáček. Vašemu Jiříku je hej, ten se může vyvalovat v peřinách.

Březina. Jiřík?! Ano, v bílých peřinách, ale studených, v Kovářově rokli.

Luňáček. On taky utek'?!

Zachar. Myslili jsme, že ho nastávající tchán vzal v ochranu.

Březina (se zachmuří). Předně Pešek o tom odvodu nic nevěděl, to věřím, a pak nemá takovou moc. A kdyby měl, v tomhle bych od něho pomoci nežádal. Od Prajzů nepotřebuju žádných milostí.

Luňáček. To je slovo!

Zachar (podá mu ruku). Odpustte, konšeli, já si myslil —

Březina. A já si nemyslel, že je možná poctivého souseda jen tak a hned mít v důmnění —

Zachar. Ale když je Pešek celý Prajz —

Březina. Dosud nevyved' nic proti nám.

Luňáček. Ale drží s nimi, a teď právě konšeli, jako tohle — Tamhle do brány nepustí varta nikoho, ale on

přijde, vytáhne pěkně ceduličku, ukáže ji, a už tam pyšně vejde jako náký oficír —

Březina (znepokojen). Co tam chce?

Zachar (pokrčí rameny). Nu, a kdy budou svatby?

Luňáček. A vy jste opravdu svolil?

Březina. Námluvy byly dřív, nežli Pešek přišel, bez něho, žádný o něm nic nevěděl —

Zachar. Děvče je hodné, za nic nemůže, ale —

Luňáček. Já bych si to rozmyslil

Zachar. Jíříkovi by se to mohlo třeba na do smrti pamatovat —

Březina (zamyšleně naslouchal). Kdo pak věděl, že je takového prajského smýšlení.

Luňáček. Celý Praž —

Březina. Jináč poctivý, hodný člověk — ale pro víru —

Zachar. Ženu udál nešťastnou, a na dceru se taky neoblíží a na vás, na Jíříka ještě míň.

Březina (zamyšleně, před sebe). Pravda, pravda — Zhlavatel —

Výstup 6.

Kudrna, předešlí.

Kudrna (v kabátě, s růžencem v ruce, sklíčený. Jde nevšimavě kolem sousedů. Opodál klášterské brány se zastaví, zadívá se k ní, zavzdychá). Hochu! Hochu!

Březina (mírně, soucitně). Kudrno, kam jdete?

Kudrna (se vytrhne z myšlének). A to jste vy — Do kostela?

Luňáček. Za vnuka se modlit.

Kudrna. A za Peška.

Zachar |
Březina | Za Peška?!

Kudrna. Aby mu pán Bůh byl nápomocen. Šel za mě prosit.

Březina. Aby vám vnuka vrátili?

Kudrna (přisvědčí) Pešek mně slíbil hned včera, že se přimluví, aby Vašíček nemusel na vojnu, na tu prokletou vojnu, a ještě tam — těm (chytne se za hlavu). Jezus Maria, sousedé, vy nevíte, co to je, jaké trápení, co to je krvavá ulice — A u těch tu, u té chamradiny, oni je budou, ty naše lidi, mrskat a trápit a strčí je všude napřed, do prvních řad, poženou je první do ohně, na porážku, jako dobytek —

Březina. Tak vám Pešek slíbil?

Kudrna (dotčen paprskem naděje, mírněji). Lenorka ho prosila, a on snad u nich něco zmůže (hledí po sousedech, čekaje souhlas).

Luňáček. To bych taky řek'.

Zachar. Šel tam už chvíli.

Kudrna. Tak jste ho viděli! Kdyby se pán Bůh smíloval! Půjdu se pomodlit sousedé. (Chce do kostela.)

Výstup 7.

Pešek, předešlí.

Pešek (zasmušilý se vrací z kláštera).

Kudrna (ho shlédne, vykročí rychle proti němu, náhle se však zarazí). Jak je, prosím vás — Má Václav zlou ránu, pustí ho?

Pešek. Milý Kudrno, já s ním nemluvil.

Kudrna (se lekne). Vy jste ho ani neviděl?!

Pešek. Nepustili mě k němu.

Kudrna. A co komendant —

Pešek. Potkal jsem ho a dost jsem ho prosil, to mně věřte, ale —

Kudrna (v předtuše hrozných noviny, třesoucím se hlasem). Ne—pustí ho —

Pešek. Že nesmí —

Kudrna (zdrcou). Od—vedou ho —

Zachar. (K Luňáčkovi na Peška). Ten on prosil —

Kudrna. A já bych ho - neměl už nikdá uvidět —
(K Peškovi.) A řek' jste mu, že je můj jediný, že nikoho
nemám —

Pešek. Všecko, všecko, a pros l jsem, ale nic naplat.

Kudrna. Prokletý Brandeburk! (Náhle se rozhodne.)
Já tam půjdu sám.

Pešek. Všechno je marné.

Březina (chlácholivě). Mějte rozum.

Kudrna. Já s ním musím mluvit. (Jde ku stráži).

Zachar (k Peškovi). Jděte s ním, pomozte mu.

Pešek Nepustí ho.

Březina (ostřeji, vyčítavě). A tebe pustili!

Pešek (překvapen tím tonem). Jsem jejich poddaný.

Zachar } Hele!

Luňáček } Vida!

Kudrna (dojde brány).

Stráž (nastaví bodák).

Kudrna. Mám tam vnuka.

Stráž (stojí s napřaženou zbraní).

Kudrna. Jsem starý voják, v ohni jsem byl kolikrát,
u Malplaquetu —

Stráž. Zpátky!

Kudrna (popuzen). Já tam musím.

Pešek (rychle k němu). Kudrno, pamatujte se!

Březina. Zavrou vás —

Kudrna. Ať zavrou, ať zabijou!

Březina. A Václavovi ještě uškodíte.

Kudrna (se zarazí).

Pešek. Mějte strpení. To snad pořídím, abyste s ním
moh' promluvit.

Kudrna. Kdy je povedou —

Pešek. Řekli mně, že zítra časně ráno —

Zachar. Je-li to pravda.

Březina (ke Kudrnovi). Pan pater Bonaventura se za vás přimluví.

Kudrna. Už mně slíbil.

Zachar. Je právě u oltáře.

Březina (ke Kudrnovi). Počkejte v kostele a hned po mši jděte k němu.

Kudrna (okamžik hledí mlčky před se) To půjdu — (pak nevšímaje si ostatních, všechen skličen odejde do kostela).

Březina (hledě za ním). Ubohý člověče!

Zachar (schválně před Peškem). A kdyby byl sám! Tohle bych nechtěl mít na svědomí. S Bohem, Březino! (Odejde.)

Luňáček. Já taky ne. S pánem Bohem, Březino! (odejde za Zacharem).

Výstup 8.

Pešek, Březina.

Březina. Slyšels?

Pešek (pokrčí rameny). Slyšel jsem už víc. Kde je Jiřík?

Březina (zkrátka). Utekl do skal.

Pešek (překvapen). Ani už nepovíš, do kterých? Snad mně už taky nevěříš!

Březina. Je u Kořínka. Šťastně se tam dostal. (Pomlka.) A co se toho týče, že nevěřím — Jene, víš, jak jsem tě litoval. A když šlo jen o víru, všude jsem tě hájil. Ale teď, když to všechno, co se nám děje, omlouváš, bráníš, když s Brandeburkem tak držíš — Lidé si myslí, žeš o tom odvodu věděl —

Pešek. Bůh je můj svědek, že ne.

Březina. Vymluv to lidem! A když je sám v tom utvrzuješ. Víš, co jsem ti včera radil —

Pešek (vpadne). Nechat bratří? Trpěli se mnou —

Březina. Především Prajzů nech!

Pešek. Jsou naší ochranou.

Březina. A krajané na tebe prstem ukazují. A už skoro taky — (volněji) na mě —

Pešek (trpce). Překážím.

Březina. Ale komu! Štěstí našich dětí!

Výstup 9.

Moc, předešlí, pak Bezděkovské ženy.

Moc (docházeje zpívá):

Brandeburku, podej ruku,
a my tobě více —

Bratře Pešku, bratří se již scházejí, promluvit a ujednat stran zejtrka. Čekají na tě, pojď —

Pešek. Kde jsou?

Moc. U zeleného stromu. V průvodu půjdeme, zazpíváme, jak otcové naši zpívali, a kněží římsští nám nezabrání — Čekáme, pojď —

Stařena (jdou sklíčeně ke kostelu,
1. 2. žena *Bezděkovská*) ohlízejíce se po bráně.)

Pešek. Už jdu.

Březina. Pešku, varuju tě, nech jich!

Výstup 10.

Pešková, soused, sousedka (vyjdou z kostela. Za nimi) P. Bonaventura, s ním Kudrna. Dva, tři sousedé a výrostek nějaký, jdou za této scény do kostela, zůstanou však před ním, jako Bezděkovské ženy, uvábeni výjevem.

P. Bonaventura (v tmavém, límcovém plášti a v sutaně).

Pešek. Půjdu. (Maje se k odchodu zhlédne P. Bonaventuru. Obrátí se k němu.) Tak zejtra přijdeme k nim do kláštera.

P. Bonav. Jděte tam raději hned a uvidíte houf nebožáků uloupených matkám, ženám a dětem. Podívejte se jen na tyto (ukáže na Bezděkovské ženy) a na tohoto starce nešťastného! (Ukáže na Kudrnu.) A když vám o ně není, měl byste mít strach alespoň o svou rodinu, o manželku —

Pešková (rychle postoupí, vášnivě). Nemám žádného muže, neznám ho, nechci ho —

Pešek (popuzen). Zradilas mě, ještě mě zapři!

Moc. Polámu jho s šije tvé a pouta tvá potrhám. Pojď, bratře!

(Krátké zatroubení v klášteře.)

Březina. Pešku, nechod, naposledy říkám, nechod, odřekni se jich.

Pešek. Nemohu.

Pešková. O já věděla!

Březina. Tak já se tebe odříkám, a bohužel že musím, i tvé rodiny. S námi, s dětma je konec.

Pešková. Ó má Lenorko, až uslyšíš! (Odejde kvapně na levo.)

Pešek (jako zasažen). I tohle!

Hluk přicházejícího zástupu.

Výstup 11.

Pruští vojáci, odvedenci, mezi nimi Václav, předešlí bez Peškové.

P. Bonav. (v popředí v levo).

Kudrna (u něho. Jak zaslechl hluk, rychle se obrátil k bráně. Úzkostně). Velebný pane, že snad —

Stařena } (dostaly se za tím poblíž brány, v popředí
1. 2. žena } v pravo).

Pešek } (v popředí v levo).
Moc }

Sousedé }
Sousedky } (v pozadí, u kostela).

Důstojník (s tasenou šavlí vyjde branou, za ním vojáci v pláštích, v plné zbroji).

Kudrna (jak ho shlédne, chytne P. Bonaventura za ruku). Pro smilování Boží —

P. Bonav. Mně řekli, že až zítra —

1. žena (zkríkne). Ježíši Kriste!

Stařena (zalomí rukama). Už je vedou!

Kudrna (počne se třásti). Jestli také jeho! (Chce ku předu.)

P. Bonav. (konejšivě). Snad to nejsou Bezděkovští.

Důstojník }
Vojáci } (přešli kolem nich jevištěm).

Odvedenci (za nimi, všichni svázáni, v oděvu jako ve 2. jednání)

Několik vojáků (v pravo, v levo jim po boku, muž za mužem, ale ve značných mezerách).

Stařena. Ó můj synáčku! (Chce k odvedencům.)

2. žena (tlačí se s ní).

1. žena (pojavši dítě v náruč, tlačí se s nimi a volá žalostně): Jene! Muži!

Vojáci (odstrkují ženy).

Odvedenci (se po nich ohlízejí).

Hlas z průvodu rekrutů: Františko!

1 žena (zvedne děvčátko do výše, v zoufalém bolu). Vidiš, tvůj táta! Táta!

Odvedenci (se zastavili).

1. voják (oboří se na ně). Dál! Dál.

P. Bonav. (smekne, žehná rekrutům). Potěš vás pán Bůh a ochraňuj!

Kudrna (v zimničné dychtivosti vyhlíží v řadách rekrutů svého vnuka). Václave! Nevidím ho — nevidím — (trhne sebou). Ježíši Kriste! Vašíčku!

Václav (s hlavou zavázanou, mezi nejposlednějšími, v Kudrnově plášti. Zastaví se): Dědečku!

Kudrna (dere se k němu). Hochu! Můj hochu!

Desátník (šťouchne Václava). Půjdeš!

Václav. S pánem Bohem, dědečku.

Kudrna (vášnivě). Já tě nedám (dere se k němu).

P. Bonav. Kudrno! (Chce ho zadržet).

Desátník (strčí Kudrnu). Zpátky, sic! —

Kudrna (zavravorá, hned se však seběře, rozvášněn žene se za vnukem). Dejte mně Václava!

Desátník (hrozí zbraní). Nepůjdeš-li —

Kudrna (rozlícen, bez sebe). Zloději! Raubíři! (Vrhne se na desátníka.)

Desátník (ho bodne). Tu máš!

Kudrna. Vašíčku! (Zapotácí se, klesne)

P. Bonav. (chytne ho pod paždí).

Desátník. Dál! Dál! Zatracení chlapi! (Bije plochou šavlí do odvedenců.)

Důstojník (hned za nimi, s houfcem vojáků uzavírvjícím průvod). Žeňte ty pacholky! Bubnovat!

(Buben v předu zavíří, průvod rychlejším krokem přechází a zachází.)

Václav (se ohlíží, ale záhy zanikne).

1. žena. Já půjdu za nimi (plačíc odchází za průvodem).

2. žena. Nenechají nás. (Jde za ní.)

Stařena (poklesajíc za nimi). Ó kdybych radši nebyla! Můj synu! Můj synu!

P. Bonav. (sklání se ke Kudrnovi).

Březina (se také k němu chýlí). Je zle!

Pešek (přistoupiv, starostně, s účastenstvím). Kam ho pichl?

P. Bonav. Zeptejte se svých patronů (K Březinovi).

Odnesem ho —

Sousedé } (skupili se kolem Kudrny, všichni ustrnulí).
Sousedky }

Soused (na slovo P. Bonaventury vezme Kudrnu pod pažďí).

Březina (vzal ho za nohy). Honem do dvora! Honem! (Odnášejí Kudrnu na levo.)

P. Bonav. (k Peškovi, ukáže na krev ve sněhu). Ta krev tu křičí o vaší zradě!

Sousedé } (zděšeně i popuzení se ohlížejí po Peškovi).
Sousedky }

1. *soused* (v zášti). Prajzáci! (odchází za ostatními).

2. *soused* (také na odchodu. Zrádce! Jidáši!

Výstup 12.

P e š e k, M o c.

Pešek (okamžik mlčí, trdně zamyšlen, pak). Slyšels?

Moc. Jejich lání je naší chválou.

Pešek. Ale má dcera!

Moc. Pojd', bratří čekají. Bratří ze Slízka už všichni došli, i starý Vrba.

Pešek. Dřív musím k dceři.

Moc (důrazně). Dřív se musíme doradit stran zítřka.

Pešek (prudce). Ani té hořké chvílky mně nepřejete?

Moc. Srdce tě zmahá, padáš v osidla. Nechoď!

Pešek. Půjdu. (Odejde v levo.)

Moc (chmurně za ním hledí). Pešku!

Opona spadne.

Jednání IV.

Světnice u Pešků. Je odpoledne téhož hodů Vánočního.
Venku se chumelí, chvílemi zahlomoží vítr.

Výstup 1.

Lenorka, pak Pepka.

Lenorka (stojí u okna, vyhlíží, přejde k druhému, vyhlíží zas, pak usedne na lavici u stolu, všecka sklíčená).

Pepka (ve velkém šátku, s košem na ruce; otřese se).
Hu, to je tam vějavka (plaše se ohlíží). Sama doma?

Lenorka (temně). Sama.

Pepka. Pantáta nepřišel?

Lenorka. Ne.

Pepka. Že ne?! A ve shromáždění také není!

Lenorka. U těch evangelíků?

Pepka. Není. A čekají ho, jak jsem slyšela. To ti jich tam je „u zeleného stromu“, a prajská varta je hlídá, stojí ve vratech. A tak se prý rojí, chystají se zítra na pány, na klášter —

Lenorka. A pantáta že tam není?

Pepka. Panímáma vaše se taky divila.

Lenorka. Proč nejde domů?

Pepka. Dokud prý tu bude pantáta, že ani na krok.
Vždyť ji jdu stěhovat.

Lenorka (se lekne). Stěhovat?!

Pepka. Máš mně dát nejdřív tuhle obrazy a panenku Marji. Maminka se b ně bojí.

Lenorka. A proč?

Pepka (se plaše oblédne). Víš, aby je ti helviti nevytloukli (Vystoupí na lavici, snímá obrazy, sošku a dává vše do koše.)

Lenorka (zaražená bledí na ni. Bože, Bože! (Pomlka.) Kam to máš všechno odnést?

Pepka. K tetce Chudošilce. Maminka vaše bude u ní, a ty máš taky přijít.

Lenorka (jako z trapného sna). Já — co já —

Pepka. Snad bys tu neostala? (Pojednou.) Abych nezapomněla, ty peřiny, co visí na půdě v komoře, ty máš svázat do prostěradla, maminka si pro ně večír pošle —

Lenorka. Maminka by nemusila tak pospíchat. Co ještě bude!

Pepka (soucitně, upřímně). Máš to trápení! (Mírně.) Jiřík on asi ještě nic neví.

Lenorka. Ó už taky. Tetka myslivcová tu dopoledne byla, teď už vědí, co bylo před kostelem, a co je s námi —

Pepka (za řeči vše srovnala do košíčku. Beře ho na ruku).

Ozve se umíráček.

Lenorka (sebou trhne, upře zrak na Pepku, s účastenstvím). To je asi starému Kudrnovi.

Pepka (maně se pokřičovala). To jistě. Když jsem šla, povídali, že umřel. Už nikoho prý nepoznal, ani pana pátera Bonaventuru, když ho zaopatřoval.

Lenorka. Je mu líp, ale chudák, jeho Václav —

Pepka. Ba toť, ten se víc nevrátí. (Pojednou se má k odchodu.) Tak, Lenorko, ty peřiny.

Lenorka (netečně). Uchystám je.

Pepka (na prahu). A pak musíš taky odtud. (Odejde.)

Výstup 2.

Lenorka, pak Pešek.

Lenorka (hledí okamžik v teskném zamyšlení před se, pak začne se modlit tiše za Kudrnu, záhy však přestane, hledí před se, až se vytrhne, a jde k polici, kde po straně visí klíče, najde klíč od komory na půdě a odejde do kuchyně).

Okamžik jeviště prázdné. Umíráček ještě zní.

Pešek (vejde patrně vzrušený, rozhlíží se, naslouchá, shodí plášť na lavici u oken, podívá se do sedničky, volá ne tuze nahlas, něžně a teskně zároveň). *Lenorko!* (Opakuje chvatněji.) *Lenorko!* (Jde ke kuchyni, nahlédne a zase volá.) *Lenorko!* (Vrátí se, jde ku dveřím, zakřeše, chce zažehnout světlo, ale nerozsvítí.)

Výstup 3.

Pepka, Pešek.

Pepka (rychle vkročí, *Peška* hned neshledne). *Lenorko,* ještě jsem — (zhlédne *Peška*, lekne se) *Ježíš Marja!*

Pešek. Co chceš?

Pepka (ustupuje ku dveřím). Já — já — *Lenorka* —

Pešek. Není tu.

Pepka (rychle). Tak je ještě na půdě. (Chce ven.)

Pešek. Počkej! Že není pryč?

Pepka. Teď tu právě byla, to ona váže peřiny na půdě.

Pešek (rychle). Nač —

Pepka. Panímáma si pro ně vzkázala.

Pešek. Taky pro *Lenorku*?

Pepka. Taky.

Pešek (dychtivě). A co *Lenorka*? (Zvon stichne.)

Pepka. Nechtěla. (Naslouchá.) Však myslím už jde. (Uklouzne dveřmi, nechá otevřeno.)

Výstup 4.

Pešek, pak Lenorka.

Lenorka (s hořící lucernou stane u dveří kuchyně).

Pešek. Lenorko! (Postoupí k ní, chce ji vzít za ruku.)

Lenorka (stojí nehybně).

Pešek (se zarazí, ruku jí nepodá). Maminka pro tě poslala?

Lenorka. Poslala. (Postaví lucernu na lavičku a kamen.)

Pešek. A ty víš, co se stalo —

Lenorka (sbírajíc síly, přemáhá pláč, pokyvne hlavou).

Pešek. Březina sám všechno zrušil.

Lenorka (zaúpí). Ó! Ale proč! K vůli těm cizím lidem jste to udělal, pro ně všechno. (S bolestnou výčitkou, ne prudce.) Ti tam jsou vám milejší nežli vlastní dítě.

Pešek. Lenorko!

Lenorka. Maminčina neštěstí nebylo dost — ještě já — (zmlkne). Co z toho budete mít!

Pešek. Trápení! Ale ať trpím ještě víc, ať pán Bůh sešle ještě novou ránu na mě, já tvé štěstí, Lenorko, nechtěl zkazit, nechtěl, nechci — —

Lenorka. Ale už je zkaženo. (Sklesne na lavičku u kamen.)

Pešek (hluboce dotčen). Ó téhle chvílky jsem se bál! Nohy vázly, obcházel jsem, za městem, na zahrádce, nežli jsem — Ale vyčítej, vyčítej. — Ubohé dítě, tebou se na mě štěstí zas usmálo, a já tvé zašlápl. Jen na mě budeš naříkat —

Lenorka (s hlavou skloněnou, ruce o lavičku opřené, vzhledne, přemáhajíc pláč) To se už napravit nedá — Ale o to vás prosím (třesoucím se hlasem), kdybyste vzal aspoň Jiříka v ochranu, aby ho nevzali —

Pešek. O to se neboj. (Naslouchá.) Někdo je na síni.

Výstup 5.

Kořínek, předešlí.

Kořínek (v krátkém kožichu, v beranici, s holí v ruce. Sníh má na čepici, na šatech. Kvapně). Dobrý večer. Jiřík Březinů tu není?

Lenorka (se lekne). Vždyť je u vás!

Kořínek. Už není.

Lenorka \ Vzali ho?

Pešek \ Co se stalo?

Kořínek. Nevzali. Ale tohle to, můmilá: tetka přijde z města a poví, co se stalo — (hledí na Peška) před kostelem, co starý Březina —

Lenorka. O Bože!

Pešek (rychle). A co Jiřík —

Kořínek. Stakramechu, vylít' od stolu a chtěl rovnou domů. Měl jsem ho co držet. Řku: chceš-li vlítnout Prajzům do drápů, a co taký tam, v takovou rozblázněnou chvíli. Trochu se upokojil, ale seděl jako zařezaný. Díval se ven do chumelice, už ani nehles'.

Lenorka (hluboce dojata).

Pešek. A pak —

Kořínek. A pak, stakramechu, ten mladý zajíc na mě vyzrál. Omámil mě; já myslil, že si dá už pokoj, ale jak jsem se jen omrk', už vyklouz' a v minutě byl pryč. A ta prášenice k tomu — stopa hned pryč — ale hned jsem věděl kudy —

Lenorka (vzrušena). U Březinů jste nebyl?

Kořínek. Ne, protože jsem myslil, že poběží nejdřív sem. Podívej se tam, Lenorko —

Lenorka (chce jít).

Pešek (k Lenorce). Chceš, aby tě vyhnali?

Kořínek. Proti Lenorce nic nemají. (Rozhodně.) Jen jdi, můmilá.

Lenorka (kvapně odejde).

Výstup 6.

Kořínek, Pešek.

Kořínek. Jak je s Kudrnou?*Pešek.* Umřel.*Kořínek.* Chudák stará. Tak se obětoval pro vnuka!*Pešek* (trpce, skoro smutně). Je mu dobře.*Kořínek.* A tobě taky.*Pešek.* Mně?!*Kořínek.* Proved jsi svou. Tys se taky obětoval.*Pešek* (prudce). Obětoval!*Kořínek.* Jenže cizím —*Pešek.* I ty mně nerozumiš!*Kořínek.* A ty zas nepochopíš. Všimls si Lenorky? A bude jí ještě hůř, hůř! O Apolině nemluvím; ale Lenorka, tvé jediné dítě! — Víš, cos o ní psával, jak jsi mluvil, když přišels? A víš, jak se za tebe modlila, na tebe vzpomínala, jináč nežli máma, nežli všichni, a teď —*Pešek* (v rozporu přecházel, stane). I ty jseš proti mně?*Kořínek.* Najednou! Hele, štakramechu! Když byli všichni proti tobě, co já? Když tě pronásledovali, byl jsem proti tobě, vid'. A teď, že ti trochu hořce sázím, jsem najednou proti tobě! Hele!*Pešek* (položí mu ruku na rameno). Ne, brachu, tak ne. Pozdrav tě pán Bůh za všecko. Ale — co dělat — Co dělat! Víš, proč jsem přišel, já si to už v Prajsku začal, bratry sháněl a vybízel. Chtěl jsem a chci jim pomoci a (oči mu zahoří) vrchnosti splatit za všecko utrpení, mé i všech bratří —*Kořínek.* A za to musíš zkazit věk své dceři? Nevíš sám, co to je? Vzpomeň na Apolinu, na sebe, na to peklo — a teď vlastní dítě —

Pešek (hledí do země, z hluboka vzdychne, pak se chytne za spánky). Tak jsem si to nemyslí, ne. To ho jsem se nenadál. Mé dítě! To bych musel, to bych musel — (leká se myšlenky). Zrádců by mně dali — zrádců, teď, když jsem je až sem dovedl. (Pojednou prudce.) Ale proč je Březina tak urputný? Když je proti mně, proč taky proti dětem?

Kořínek. Jiný by, můmilý, ani tak dlouho v slově nestál.

Výstup 7.

Březina, předešlí.

Březina (vejde chvatně. Ke Kořínkovi). Je to pravda?

Kořínek. Tak není u vás —

Březina Pro Boha, běžel-li sem —

Kořínek. Kam jinam —

Březina. Ale odešel před vámi, už by tu měl být a jistě letěl, blázen splašený —

Kořínek. Musil se jistě schovávat. Burkuši mají všude varty a honí mladý lid —

Březina. Nebo ho již mají! — Panímáma lomí rukama (k Peškovi.) Jdi se na ni podívat, na Lenorku, na jejich smrtelné úzkosti. (Pojednou prudce.) Ale chytnou-li Jiříka —

Pešek (chmurně). Bude tvou vinou.

Březina (jako udeřen, u velkém rozčilení zdvihne zatou pěst). Kriste pane, tohle ne — to mně nemluv! To ne! Já to myslel poctivě, já stál v slově, i když mně už vyčítali — ale ty — tys všechno zkazil, své i mé dítě. Padne-li Jiřík do rukou těch loupežníků, s kterými držíš — (hrozivě) Pešku! — (Padne rána.)

Březina (na ráz umlkne).

Pešek (sebou trhne, naslouchá)

Kořínek. To bylo za stavením.

Březina (chce ku dveřím).

Kořínek } (za ním).
Pešek }

(Stmívá se.)

Výstup 8.

Jiřík, předešlí.

Jiřík (bez pláště, udýchán). Pantáto! (Shlédne *Peška*, zarazí se.)

Kořínek. Tys to vyved', stakramechu!

Březina. To po tobě střelili?

Jiřík (sklesne na lavici u kamen) Po mně — ale netrefili. Kde je *Lenorka*?

Březina. U nás.

Jiřík. Pojdte, jsou mi v patách.

Pešek. Tady jsi jistější, nežli u vás.

Březina. Jak na tě padli —

Jiřík. Chtěl jsem nejdřív s *Lenorkou* mluvit — Plížil jsem se zadem, tu na mne zkřikla — varta, přeskočím plot — stěší, že je taková — chumelice — hustá —

Kořínek Zavru dveře na dvorek (Odkvapí.)

Jiřík. Je to pravda s *Lenorkou*?

Březina. J — i to snad, že tě *Prajzi* chytnou a odvedou, a že (k *Peškovi*) i to budeš mít na svědomí.

Pešek. A co ještě —

Kořínek (přiběhne, k *Březinovi*). Jsou u vás, prohlédávají tam —

Březina (chce odejít). Panímáma je sama (stane, v starostech hledí na *Jiříka*). Ale — co s tebou — Cos to vyved'!

(Venku temný hluk.)

Jiřík (vyskočí). Už jdou. (Chce ven.)

Pešek. Vražíš do nich —

Kořínek. Všecko obsadili.

Pešek (okamžik uvažovav, ukáže na světنيčku). Tam se schovej (ke Kořínkovi). Rozsviť —

Kořínek (rozsvítí na kvap svíčku).

Březina (skočil, zatahl záslonky na oknech).

Pešek (zavedl Jiříka do světنيčky). Nezavírej, ale bud tiše! (K Březinovi, Kořínkovi). Sedněte ke stolu —

Kořínek (žasna). Co myslíš — (staví svíčku na stůl).

Březina (ohlíží se po sedniče).

Pešek (přísně). Věřte a sedněte (vytáhne z pláště knížku a sedá ke stolu).

Kořínek }
Březina } (usednou).

(Venku hlasy.)

Pešek (otevře knihu a čte, kde maně otevřel). „Světlo a život, to dvě samo z sebe příjemné jest každému a působí v srdci živou jakousi líbost. Ale když se k tomu přidá ‚zemský a časný,‘ tu ihned ta živost mizí a sladkost hořkne. Nebo tu, když se —“

Výstup 9.

Poručík, s dvěma vojáky, předešlí.

Důstojník (přehlíží přítomné).

Vojáci (zůstanou u dveří).

Pešek (vstane). Čeho si ráčíte přát?

Důstojník. Někdo sem vběhl, nějaký rekruta

Pešek (vážně). Jsem tu sám s těmito sousedy.

Důstojník. Vy jste —

Pešek. Přišel jsem s armádou J. Mil. našeho milostivého krále Fridricha. Tento dům býval můj a je zas —

Důstojník. Průkazy —

Pešek (vytáhne papír z náprsní kapsy). Tu potvrzení a pas od pana generála Kalkšteina, komandanta v Hradci Králové —

Důstojník (prohlédne list, pak mírněji). To je v pořádku, pro vás. A ti tu —

Pešek. Jsou bratří a přátelé ze sousedství. Cvičíme se v pobožnosti —

Důstojník (hledí zpytavě na Peška).

Pešek. Jsem poddaný J. Mil. Pan komandant mne dobře zná —

Důstojník (se obrátí). Ale sem ten člověk někam utíkal —

Pešek. V té metelici je snadno se mýlit a snadno —

Důstojník. Utéci, to věřím. Prazatra — člověk nemá ani chvilku pokoje (K vojákům.) Pochod! (Ke stolu.) Posvěťte! (Odchází.)

Vojáci (odcházejí).

Kořtnek (svítí jim na cestu).

Výstup 10.

Pešek, Březina, Kořínek, pak Jiřík.

Březina (k Peškovi). Pozdrav tě Bůh!

Pešek. Teď se to povedlo, ale kdo ví, jak bude zítra. Jiřík musí zas odtud.

Březina (starostně). Ale kam! Kam! A jak!

Kořtnek (se vrátí). Jsou pryč, ze stavení. (Zajde ku dveřím u sedničky. Nahlédne tam). Pojď!

Jiřík (vyjde, k Peškovi). Děkuju vám, děkuju — (k Březinovi). Ale co paní máma a Lenorka —

Pešek (k Jiříkovi). Jdi si k nim, ale jen na chvilku, a dvorečkem a uchystej se zas na cestu. (Ke Kořínkovi.) Josefe jdi, podívej se napřed, aby šel jistě —

Březina. Já půjdu.

Pešek. Ty počkej!

Kořtnek (vyrozumív, že chce Pešek s Březinou sám mluvit, k Jiříkovi). Tak pojď, můmilý — (Odejde.)

Jiřík (za ním).

Výstup 11.

Pešek, Březina.

(Okamžik ticho.)

Pešek (hledí do země).*Březina*. Co myslíš s Jiříkem?*Pešek*. Zachránit ho. Vyvedu ho do skal; když mám tu ten papír, (sáhne na náprsní kapsu) bude to jisté, docela jisté. O to neměj starost.*Březina* (srdečněji). Zaplať ti pán Bůh —*Pešek*. O tvého syna se postarám, ale jak bude s mou dcerou?*Březina* (překvapen, zadívá se zkoumavě na Peška). Áh — snad chceš za to, žeš mi zachránil Jiříka —*Pešek*. Z toho si nedělám žádnou zásluhu, za to nechci nic. Ale rád bych, aby naše děti byly šťastny.*Březina*. Varoval jsem tě v čas — a víš, co se stalo; a ty — ty jseš celý —*Pešek* (trpce se směje). Rozumím, já nejvíc překážím —*Hlasy* (kroky na síni).*Březina* (vzrušeně). Kdo to zas —

Výstup 12.

Moc, Vrba, předešlí.

Březina (shlédnuv Moce, k Peškovi). Já půjdu —*Pešek*. Jen počkej.*Březina*. Ne, neměj mi za zlé, ale —*Pešek* (rozhodně). Teď musíš ostat —*Moc* (zkoumavě na oba i kolem hledí).*Vrba* (dlouhých, bílých vlasů). Bratře Pešku, co nejdeš? Už tak dlouho čekáme —*Moc*. Přicházíme ve jménu všech bratří.

Vrba. Když jsi nás svolal a sehnal, neotálej, pojď, ať se uradíme stran zítřka a všeho ostatního, stran vrchnosti a stěhování —

Moc. Bratři už reptají.

Pešek (zachmuřeně naslouchal). Bratři, já — nepůjdu s vámi.

Moc (pohne prudce hlavou).

Březina (žasne).

Vrba (žasna). Proč? Snad teď nemůžeš?

Pešek. Ani teď, ani zítra nepůjdu s vámi. Nečekejte, nepovedu vás.

Vrba. Ty se od nás trháš!

Pešek. Ale ne ve víře.

Moc. Osvědč to, nezapírej nás!

Vrba. Pojď s námi.

Pešek. Už jsem řekl.

Vrba. To je zrada, bratře, rozvaž si to!

Moc. Vzpomeň, co praví Hospodin: Obrátím tvář svou hněvivou proti muži tomu a dám jej za znamení a za přísloví a vytnu jej z prostřed lidu svého. (K Vrbovi.) Pojď, nech zrádce! (Odejde)

Pešek. Zrádce! Zas! A zač, zač! Za to, že jsem zkazil svou rodinu, za to, že nechci také ještě zničit své dítě?

Vrba (na prahu). Bratře Pešku, naposledy, ve jménu utiskovaných bratří — —

Pešek (rychle, chmurně). Ne, nepůjdu!

Vrba (zarmoucen odchází).

Výstup 13.

Pešek, Březina.

(Okamžik ticho.)

Pešek (jako po boji, z hluboka povzdechne). Víc už nemůžu.

Březina (překvapen, nemoha se hned z úžasu probrati, hledí na něj). Jak teď obстоjíš!

Pešek. Musím pryč, vím to.

Březina. Proč jsi to udělal?

Pešek (trpce, bolně dotčen). Proč? Když jsem nemoh' já být šťastným, aby Lenorka byla. Když jsem si dřív zkazil své štěstí a věk, sobě a ženě taky, ať Lenorka tak nezkouší. Půjdu, Jiříka vyvedu a sám se už nevrátím, abych Lenorce neškodil, abych nepřekážel, teď i dál, aby jí na mne neukazovali, abych jí — — bratře, rozumíš mně, — až tu nebudu, až ta bouřka se přezene, až na mne zapomenou, a když zvědí, co jsem teď udělal, proč jsem odešel —

Březina (dojat). Jene! Jene! Ó žes dřív —

Pešek. Svoluješ?

Březina. Ale ty! —

Pešek. To nech být.

Březina. A co Apolina?

Pešek. Ta si oddechne. My jsme si už na dobro cizí. Svoluješ?

Březina. Za tohle zapomenou — (podá mu ruku). Ano. A kam ty hodláš?

Pešek. Od Kořínka hned skalami dál, přes hranice, jako před čtrnácti lety.

Březina (mírně, srdečně). Jene, a musí to být? Kdybys rozvážil a dal si říct, a —

Pešek (přísně, prudce). Přestoupil, vid'! Víru zradil! Není toho dost, co jsem udělal? Celý život jsem pro ni trpěl, a teď bych — Jdi, jdi, ať se Jiřík přichystá, půjdeme hned, a Lenorku — (volněji) mně pošli, ale nic jí neříkej, nesmí teď nic zvědět — Jen Kořínek, aby věděl —

Březina. Myslíl jsem dobře. (Odejde.)

Výstup 14.

Pešek.

Pešek (stojí okamžik do sebe pohřížen, pak stane u kamen u lavičky, kde včera s Lenorkou mluvil, zajde ke stolu, vezme knihu, chce se modlit. Záhy však ustane, hlava mu sklesne na ruce, položené na knížce. Zapláče, až se mu hlava potřásá. Je slyšeti, jak šlehá sníh do oken).

Výstup 15.

Kořínek, Pešek.

Kořínek (stane u dveří, hledí na Peška. Vřele, polonablas): O chudáku! (Postoupí zvolna tiše až ke stolu, okamžik stojí, vzdychne.)

Pešek (se vytrhne, setře slzy, rychle vstane). Půjdu s tebou. (Náhle ho obejmě.) Bratře, musím zas — půjdu —

Kořínek. Víím. (Dojat mu podá ruku, nemůže hned promluvit.) Kamaráde, domlouval jsem ti, ale teď —

Pešek. Ne, nech to, je tak dobře, musí to být. A přec je to jinak nežli tenkrát před lety — Dítě mně ostane —

Kořínek. A bude ti žehnat, bude šťastná. A dá pán Bůh, bude se moct přece k tobě přes čas podívat —

Pešek. Pán Bůh dej — Ale teď —

Kořínek. Že nejde — loučí se. (Obrací se ku dveřím, jako by chtěl pro ni.)

Pešek. Ne, nechod, neopouštěj mne, zůstaň tu.

Výstup 16.

Lenorka, předešlí.

Lenorka (vděčně pohnuta). Tatínku, vy jste pomoh' Jiříkovi!

Pešek. A zachráním ho.

Lenorka. A Březina nás těšil, že se všechno nějak vyrovná — (Hledí na otce pátravě.)

Pešek. Doufám taky, jen se tak nermuť, já — (Zarazí se, obrací řeč.) Ale už je čas, musíme jít —

Lenorka (starostně). Teď v té vánici a tmě! Budete mít zlou cestu.

Pešek. Budu, budu, ale co naplat. Dalas Jiříkovi s pánem Bohem?

Lenorka. Dala. Přijdou hned —

Pešek (jenž bezděky otálel, zachvěje se). Hned — — Tak to už musím (zahledí se na Lenorku) Lenorko! (Vzpamatuje se.) Přines mně tlumok.

Lenorka. Tlumok?

Pešek. Mám cestu před sebou, jak jsem ti včera povídal.

Lenorka. Tak najednou. A kdy se zas vrátíte?

Pešek. To teď ani sám nevím. Zatím může maminka zas sem. Pozdravuj ji. (Zarazí se, pak vzpruží.) Tak ten tlumok.

Lenorka (odejde do světničky).

Kořínek (jenž se odvracel, aby nebylo znát jeho pohnutí, obrátí se teď k Peškovi, duse se). Stakramechu na tohle se dívat. Ven, ven, můmilý!

Pešek (běra na se plášt zavzdychá). Bože, Bože!

Lenorka (vejde s tlumokem). Přijďte brzo, tatínku —

Kořínek (vezme od ní tlumok).

Pešek. S pánem Bohem. (Obejme Lenorku.) A vzpomeň si na mě. (Hladí jí vlasy.) A tak má milá Lenorko —

(Klepání na okno.)

Pešek (ji políbí). Musím. S pánem Bohem! Pojď, zavři za námi.

Kořínek (jde ku dveřím).

(Klepání na okno.)

Kořínek. Už jdeme. (Odejde.)

Lenorka (vzala se stolu svíčku, čeká s ní u prahu).

Pešek (rozhledne se jizbou, u prahu se zastaví u Lenorky, vzrušen, podá jí ruku a promluví třesoucím se hlasem). S pánem Bohem!

(Rychle vykročí ven.)

Lenorka (za ním se svíčkou).

Prázdnó, šero na jevišti, hlomoz větru a sněhu.

Lenorka (za chvílku se vrátí, postaví plápolající svíčku na stůl, přistoupí k oknu, hledí do tmy, pak s hlubokým, vroucím povzdechem): Pán Bůh vás provázej!

Opona spadne.

